

**LIETUVOS RESPUBLIKOS ENERGETIKOS ĮSTATYMO NR. IX-884 19² IR 21
STRAIPSNIŲ PAKEITIMO ĮSTATYMO, LIETUVOS RESPUBLIKOS ELEKTROS
ENERGETIKOS ĮSTATYMO NR. VIII-1881 2, 7, 9, 16, 17, 20, 43, 44, 46, 69, 71,
75¹ STRAIPSNIŲ IR VIENUOLIKTOJO SKIRSNIO PAVADINIMO PAKEITIMO,
ĮSTATYMO PAPILDYMO 46³ IR 72¹ STRAIPSNIAIS IR 71¹ STRAIPSNIO PRIPAŽINIMO
NETEKUSIU GALIOS ĮSTATYMO, LIETUVOS RESPUBLIKOS ELEKTROS
ENERGETIKOS ĮSTATYMO NR. VIII-1881 PAKEITIMO
ĮSTATYMO NR. XIV-627 31 STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTŲ
AIŠKINAMASIS RAŠTAS**

1. Įstatymų projektų rengimą paskatinusios priežastys, parengtų projektų tikslai ir uždaviniai

Šiuo metu leidimas vykdyti nepriklausomo elektros energijos tiekimo veiklą Lietuvos Respublikos elektros energetikos įstatymo (toliau – EEĮ) nustatyta tvarka ir sąlygomis išduodamas asmenims, kuriems nėra pradėta bankroto, reorganizavimo ir (ar) likvidavimo procedūra. Kaip matyti iš 2022 metų rugpjūčio mėnesio įvykių Lietuvos energetikos sektoriuje (UAB „Perlas Energija“ situacija), – to nepakanka. Todėl būtina sugriežtinti leidimo išdavimo sąlygas, kad Valstybinė energetikos reguliavimo taryba (toliau – VERT) galėtų atidžiau prižiūrėti rinkos dalyvius.

Pažymėtina, kad tiek EEĮ, tiek ir Veiklos elektros energetikos sektoriuje leidimų išdavimo taisyklėse, patvirtintose Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2019 m. rugpjūčio 7 d. nutarimu Nr. 829 „Dėl Veiklos elektros energetikos sektoriuje leidimų išdavimo taisyklių patvirtinimo“ (toliau – Taisyklės), numatyta, kad VERT patikrina nepriklausomo elektros energijos tiekėjo (toliau – nepriklausomas tiekėjas) deklaracijoje pateiktą informaciją (duomenis) ir išsiaiškina, ar asmens atžvilgiu nėra pradėta bankroto, reorganizavimo ir (ar) likvidavimo procedūra. Papildomų reikalavimų nepriklausomo tiekėjo veiklai EEĮ bei Taisyklės nenumato, todėl Lietuvos Respublikos elektros energetikos įstatymo Nr. VIII-1881 2, 7, 9, 16, 17, 20, 43, 44, 46, 69, 71, 75¹ straipsnių ir vienuoliktojo skirsnio pavadinimo pakeitimo, Įstatymo papildymo 46³ ir 72¹ straipsniais ir 71¹ straipsnio pripažinimo netekusiu galios įstatymo projektu (toliau – EEĮ pakeitimo projektas) siekiama nustatyti papildomus reikalavimus asmenims, siekiantiems gauti leidimą vykdyti nepriklausomo elektros energijos tiekimo veiklą, taip pat numatyti nuolatinę VERT atliekamą nepriklausomų tiekėjų su šiais reikalavimais susijusią priežiūrą. Siūloma numatyti, kad, prieš išduodant asmenims leidimą vykdyti nepriklausomą elektros energijos tiekimo veiklą, asmenys turi turėti savo prievolių įvykdymo užtikrinimą buitiniams vartotojams patvirtinantį dokumentą (toliau – prievolių įvykdymo užtikrinimas) – finansų įstaigos išduotą finansinę garantiją ar finansinį laidavimą. Toks asmuo taip pat turi neturėti pradelstų skolinių įsipareigojimų, pradėtų nemokumo, bankroto, reorganizavimo ir (ar) likvidavimo procedūrų, turėti parengtą VERT nustatytos formos nepriklausomo tiekėjo veiklos rizikų valdymo planą bei užtikrinti, kad nuosavas kapitalas būtų ne mažesnis negu 1/2 įstatuose nurodyto įstatinio kapitalo dydžio (šis reikalavimas susijęs su nemokumo vertinimu). VERT nustatys tokių reikalavimų taikymo ir įvertinimo tvarką.

Kadangi, kaip minėta pirmiau, asmuo, siekiantis gauti leidimą vykdyti nepriklausomo elektros energijos tiekimo veiklą, VERT turės pateikti daug naujos informacijos (dokumentų), o VERT ją turės išsamiai patikrinti, keičiama tvarka, kad asmuo informaciją VERT teiks ne deklaracijoje, kai po to VERT pateiktą informaciją tikrins per 5 darbo dienas, bet prašyme, kurį pagal galiojančias EEĮ nuostatas VERT turės išnagrinėti per 30 dienų nuo visų dokumentų gavimo ir išduoti leidimą vykdyti nepriklausomo elektros energijos tiekimo veiklą (licencijos išdavimo „D“ modelis keičiamas į licencijos išdavimo „G“ modelį).

EEĮ pakeitimo projekte, remiantis gerąja Turizmo įstatymo nuostatų taikymo praktika, įtvirtinama detali nepriklausomų tiekėjų prievolių įvykdymo užtikrinimo nustatymo ir laikymosi tvarka. Nepriklausomo tiekėjo prievolių įvykdymo užtikrinimo suma turi būti didžiausia suma iš šių: 1) 2 000 eurų; 2) 7 procentai nepriklausomo tiekėjo visų įvykdytų įsipareigojimų per praėjusius 3 mėnesius pajamų sumos pagal visas nepriklausomo tiekėjo su buitiniams vartotojais sudarytas elektros

energijos pirkimo–pardavimo ir persiuntimo paslaugos teikimo sutartis (apskaičiuojant šią pajamų sumą nepriklausomo tiekėjo taikyta galutinė elektros energijos kaina buitiniams vartotojams padauginama iš šių vartotojų suvartoto elektros energijos kiekio). Nepriklausomo tiekėjo prievolių įvykdymo užtikrinimas turi galioti bent 3 mėnesius. Nepriklausomas tiekėjas privalo užtikrinti, kad prievolių įvykdymo užtikrinimo suma netaptų mažesnė, negu nustatyta. Jeigu nepriklausomo tiekėjo prievolių įvykdymo užtikrinimo suma tampa mažesnė, negu nustatyta, nepriklausomas tiekėjas privalo nedelsdamas, bet ne vėliau kaip per vieną darbo dieną nuo šioje dalyje numatytos aplinkybės atsiradimo, kreiptis į finansų įstaigą dėl prievolių įvykdymo užtikrinimo sumos patikslinimo. VERT pavedama būti prievolių įvykdymo užtikrinimo naudos gavėja, taip pat tikrinti, ar teisingai apskaičiuota nepriklausomo tiekėjo prievolių įvykdymo užtikrinime nurodyta prievolių įvykdymo užtikrinimo suma. Atkreiptinas dėmesys, kad turizmo paslaugų srityje yra įtvirtintas analogiškas principas dėl prievolių įvykdymo užtikrinimo naudos gavėjo, t. y. naudos gavėjas yra turizmo paslaugų sektorių prižiūrinti ir reguliuojanti institucija Valstybinė vartotojų teisių apsaugos tarnyba.

EEĮ pakeitimo projekte taip pat siekiama numatyti tam tikras papildomas pareigas nepriklausomiems tiekėjams – nustatyti dažnumu teikti papildomą informaciją VERT, reikalingą nepriklausomų tiekėjų priežiūrai užtikrinti, vykdyti su nemokumo situacijos vengimu susijusius reikalavimus dėl nuosavo kapitalo santykio su įstatiniu kapitalu.

Reaguojant į naujus nustatytus reikalavimus nepriklausomų tiekėjų veiklai, Lietuvos Respublikos energetikos įstatymo Nr. IX-884 19² ir 21 straipsnių pakeitimo įstatymo projekte (toliau – EĮ pakeitimo projektas) numatomi atvejai, kad už tam tikrų naujų reikalavimų nepriklausomiems tiekėjams nesilaikymą bendra tvarka būtų stabdomas nepriklausomo elektros energijos tiekimo veiklos galiojimas ar tam tikrais atvejais (dėl bankroto bylos nepriklausomam tiekėjui iškelimo) panaikinamas nedelsiant, be papildomų nepriklausomo tiekėjo išpėjimų (analogiškos nuostatos numatytos Turizmo įstatyme).

Siekiant teisinio aiškumo, EEĮ pakeitimo projekte taip pat siūloma tikslinti esamas formuluotes atibojant buitinių ir nebutinių vartotojų, besinaudojančių elektros energijos garantinio tiekimo (toliau – garantinis tiekimas) paslauga, santykių su garantiniu tiekėju organizavimo tvarką, taip pat siūloma mažinti garantinio tiekimo kainą buitiniams vartotojams, buitiniams vartotojams mažinant iki šiol taikomą 1,25 koeficientą vidutinei praėjusio ataskaitinio mėnesio elektros energijos biržos kainai, susiformavusiai Lietuvos kainų zonoje, – siūloma, įvertinus garantinio tiekėjo patiriamas sąnaudas, nustatyti 1,15 koeficientą. Nebuitiniams vartotojams siūloma nekeisti esamo reguliavimo ir palikti tokį patį koeficientą (1,25). Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad garantinio tiekimo tikslas yra užtikrinti, kad elektros energija bus tiekama nepertraukiamai, esant nenumatytoms aplinkybėms, garantinį tiekimą užtikrinantis subjektas, Lietuvos atveju – AB „Energijos skirstymo operatorius“ (toliau – ESO), atsakingas už skirstymo tinklo infrastruktūrą, neturi konkuruoti su nepriklausomais tiekėjais ir visuomeniniu tiekėju.

UAB „Perlas Energija“ š. m. rugpjūčio 5 d. viešai informavo, kad nuo š. m. rugsėjo 5 d. vienašališkai keičia su buitiniams vartotojais sudarytų sutarčių sąlygas, – vietoj fiksuotos kainos planų pradeda siūlyti tik su elektros energijos birža susietus planus. 2022 m. rugpjūčio 18 d. UAB „Perlas Energija“ informavo, kad nuo š. m. rugsėjo 1 d. stabdo savo, kaip nepriklausomo tiekėjo, veiklą.

UAB „Perlas Energija“ buitiniams vartotojams, kurie iki rugsėjo 1 d. nepasirinko nepriklausomo tiekėjo, pagal šiuo metu galiojančias EEĮ nuostatas užtikrinamas garantinis tiekimas, kurio kaina rugsėjo mėn. be valstybės taikomos kompensacijos siekė 0,82 Eur/kWh. Atsižvelgiant į tai, manytina, kad tokie buitiniai vartotojai atsidurtų blogesnėje situacijoje, palyginti su kitomis vartotojų, gaunančių valstybės kompensaciją elektros tarifui, grupėmis, kadangi, nors ir tinkamai įvykdė jiems EEĮ nustatytą pareigą atitinkamu liberalizavimo etapu rinktis nepriklausomą tiekėją, už elektros energiją dėl UAB „Perlas Energija“ veiksmų mokės kur kas daugiau nei kiti vartotojai (garantiniam tiekimui taikomas 1,25 papildomas koeficientas), kurių nepriklausomas tiekėjas tęsia veiklą. Taip pat laikas, per kurį jie turėtų pasirinkti nepriklausomą tiekėją, buvo trumpesnis dėl nepriklausomo tiekėjo veiksmų, palyginti su kitomis vartotojų grupėmis, kurie nepriklausomam tiekėjui pasirinkti turėjo ilgesnį laiką. Atsižvelgiant į tai, tokiems buitiniams vartotojams siūloma kompensuoti skirtumą tarp garantinio tiekimo kainos ir visuomeninio tiekimo kainos su valstybės

kompensacija (24 ct/kWh), kuris negali būti didesnis kaip 60 procentų galutinės elektros energijos kainos.

Taip pat, siekiant teisinio aiškumo, siūloma patikslinti nuostatas dėl vartotojo duomenų teikimo nepriklausomiems tiekėjams, kai vartotojas jau buvo pasirinkęs nepriklausomą tiekėją, tačiau vėliau, kai pasirinktas nepriklausomas tiekėjas nevykdo prisiimtų įsipareigojimų tiekti elektros energiją, vartotojui užtikrinamas garantinis tiekimas.

EĮ pakeitimo projektu taip pat siekiama užtikrinti teisėtus valstybės interesus tuo atveju, jeigu valstybė dėl nepriklausomo tiekėjo įsipareigojimų nevykdymo buitiniams vartotojams išmokėjo kompensacijas, – siūloma numatyti, kad Vyriausybės įgaliota institucija privalo kreiptis į nepriklausomą elektros energijos tiekėją, nevykdančią prisiimtų įsipareigojimų, nurodyti išmokėtas dalinio kompensavimo elektros energijos buitiniams vartotojams sumas, ir pateikti rašytinį reikalavimą grąžinti nurodytą sumą į valstybės biudžetą. Nepriklausomam tiekėjui, nevykdančiam prisiimtų įsipareigojimų ir negrąžinus Vyriausybės įgaliotos institucijos pateiktame reikalavime nurodytos sumos per nurodytą terminą, kreipiamasi į teismą Lietuvos Respublikos civilinio kodekso ir Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso nustatyta tvarka.

Taip pat pažymėtina, kad dėl susidariusių neproгнозуotų ekonominių aplinkybių ir situacijos tarptautinėse ir regioninėse energijos išteklių rinkose 2022 m. gegužės 12 d. Seimo priimtu Lietuvos Respublikos energetikos įstatymo Nr. IX-884 papildymo 19² ir 19³ straipsniais įstatymu Nr. XIV-1094 buvo siekiama skubiai pakeisti galiojantį teisinį reglamentavimą, siekiant užtikrinti svarbius visuomenės ir valstybės interesus, išvengti ženkliausios energijos išteklių (elektros energijos ir gamtinių dujų) kainų augimo buitiniams vartotojams ir gyventojų energetinio nepritekliaus rodiklių blogėjimo. Tuo tikslu įstatymų leidėjas numatė, kad elektros energijos vartotojams kompensuojama ta elektros energijos kainos dalis, susijusi su elektros energijos tiekimo (įskaitant reguliacinius skirtumus) veikla.

Reikalingi papildomi EEĮ pakeitimai, kurių tikslas – sudaryti galimybes VERT subalansuoti galutinius elektros skirstymo ir (ar) perdavimo tarifus ir išvengti ženklių šių tarifų elektros energijos buitiniams ir nebutiniams vartotojams svyravimų, atsižvelgiant į perdavimo sistemos operatorius ir skirstomųjų tinklų operatorius patiriamas reikšmingas technologinėms reikmėms elektros energijos įsigijimo sąnaudas. Atsižvelgiant į besitęsiančius elektros energijos kainų svyravimus pasaulio rinkose, siūloma keisti EEĮ ir numatyti papildomo reguliavimo galimybę ir papildyti esamą reguliavimo modelį. Šiuo pakeitimu siūlomas nustatyti kitoks (papildomas) prognozuojamų elektros (produkto) kainos įtraukimo į galutinį skirstymo ir (ar) perdavimo tarifą skaičiavimo principas.

EEĮ pakeitimo projekto rengimą taip pat paskatino šios priežastys:

- Tinklų naudotojams laikinas elektros energijos persiuntimo iš elektros tinklų nutraukimas ir apribojimas vykdomas vadovaujantis EEĮ 71 straipsnyje nustatyto reglamentavimu, kuris skiriasi nuo šio įstatymo 71¹ straipsnyje nustatyto laikino pagamintos elektros energijos persiuntimo į elektros tinklus nutraukimo ir apribojimo nesant gamintojo kaltės reglamentavimo. Įstatymo lygmeniu nėra reglamentuojami nuostolių, kylančių dėl elektros energijos persiuntimo ir nutraukimo apribojimo nesant tinklų naudotojų kaltės, apskaičiavimo ir atlyginimo tinklų naudotojams principai, nustatomas maksimalus energijos persiuntimo laikino nutraukimo ar apribojimo laikas.

- Elektros energijos persiuntimo atnaujinimo vartotojams trukmė jam nutrūkus įstatymo lygmeniu nėra reglamentuota ir neatitinka daugelyje Europos Sąjungos šalių taikomo teisinio reglamentavimo. Europos Sąjungos šalyse nėra taikomas vartotojų klasifikavimas pagal patikimumo kategorijas, kurios nustatomos pagal elektros energijos persiuntimo atnaujinimo trukmę. Europos Sąjungos valstybėse yra taikoma 6–12 val. elektros energijos persiuntimo atnaujinimo trukmė, atsižvelgiant į tinklo tankumą ir atstumus ar elektros tinklų, prie kurių prijungti vartotojo elektros įrenginiai, įtampą. Europos Sąjungos valstybėse trumpesnė elektros energijos persiuntimo atnaujinimo trukmė (6–8 val.) taikoma didžiųjų miestų teritorijose ir vartotojams, kurių įrenginiai prijungti prie vidutinės įtampos elektros tinklų, o ilgesnė trukmė (12–24 val.) taikoma nuo didžiųjų miestų nutolusiose vietovėse ir vartotojams, kurių įrenginiai prijungti prie žemos įtampos elektros tinklų.

- Tinklų operatoriui įstatymo lygmeniu nėra nustatytos pareigos mokėti vartotojams kompensaciją tais atvejais, kai viršijama teisės aktuose nustatyta elektros energijos persiuntimo

atnaujinimo trukmė. Taip pat nėra reglamentuoti atvejai, kai tinklų operatorius neturi pareigos mokėti kompensacijos už elektros energijos persiuntimo atnaujinimą viršijus nustatytus terminus. Taip pat įstatymo lygmeniu nėra reglamentuoti kompensacijos, mokėtinos dėl elektros energijos persiuntimo elektros tinklais atnaujinimo trukmės viršijimo, bei jos maksimalaus dydžio apskaičiavimo principai, mokėjimo sąlygos ir nėra nustatyta funkcija VERT tvirtinti kompensacijos, kurią tinklų operatorius moka vartotojams tais atvejais, kai viršijama elektros energijos persiuntimo atnaujinimo trukmė, apskaičiavimo metodiką.

Atsižvelgiant į pirmiau nurodytą problematiką, EEĮ pakeitimo projektu siekiama:

- sudaryti analogiškas laikino elektros energijos persiuntimo iš (i) elektros tinklų (-us) nutraukimo ir apribojimo sąlygas tinklų naudotojams ir gamintojams, nesant tinklų naudotojų ir gamintojų kaltės;

- reglamentuoti elektros energijos persiuntimo elektros tinklais atnaujinimo jam nutrūkus trukmę bei sąlygas, įskaitant kompensacijos dėl tokio nutrūkimo trukmės viršijimo, apskaičiavimo ir mokėjimo sąlygas.

Atsižvelgiant į tai, EEĮ pakeitimo projekte numatoma nustatyti:

- elektros energijos persiuntimo, įgyvendinant ypatingos valstybinės svarbos projektus, atliekant naujų vartotojų ar gamintojų elektros įrenginių prijungimo prie elektros tinklų darbus ar elektros tinklų priežiūros darbus, išskyrus priežiūros darbus, kurie atliekami elektros energijos persiuntimą nutraukus ar apribojus be išankstinio įspėjimo, kai tuo siekiama išvengti avarijos, sutrikimo ar gedimų elektros energetikos sistemoje ar tinklų operatoriaus valdomame elektros tinkle arba likviduoti patirtą avariją, sutrikimus ar gedimus arba Lietuvos Respublikos energetikos įstatyme (toliau – EI) nustatyta tvarka paskelbus ekstremaliąją energetikos padėtį, kai reikia vykdyti tinklų naudotojų atjungimus pagal avarinių atjungimų grafikus, laikino nutraukimo ar apribojimo tinklų naudotojams maksimalų laikotarpį (336 valandas per 2 kalendorinius metus). Taip pat siūloma nustatyti, kad vartotojams, kurių elektros įrenginiai prijungti prie skirstomųjų tinklų, elektros energijos persiuntimas negali būti laikinai nutrauktas ilgiau kaip 24 valandas iš eilės, išskyrus atvejus, kai tinklų operatorius ir vartotojas, išskyrus buitinį vartotoją, susitaria kitaip (susitarimai būtų užfiksuojami raštu (pavyzdžiui, elektroniniu paštu) arba pokalbių įrašuose);

- nuostolių už nepersiųstą ar apribotą elektros energijos kiekį apskaičiavimo ir atlyginimo tinklų naudotojui esmines sąlygas, įskaitant atvejus, kai nuostoliai nėra atlyginami;

- informavimo apie tai, kad yra viršytas maksimalus elektros energijos persiuntimo nutraukimo ar ribojimo laikotarpis, prašymo dėl nuostolių atlyginimo pateikimo ir nagrinėjimo tvarkos esminius aspektus.

Taip pat EEĮ pakeitimo projekte numatoma nustatyti:

- vartotojams, kurių elektros įrenginiai įrengti už miestų, kuriuose yra daugiau kaip 80 tūkstančių gyventojų, ribos, gerokai sutrumpinti elektros energijos persiuntimo atnaujinimo laikotarpį (vietoj 24 valandų laikotarpio, šiuo metu taikomo III patikimumo kategoriją turintiems vartotojams, siūloma nustatyti 12 valandų laikotarpį) ir tokiu būdu daugeliui vartotojų padidinti aprūpinimo elektros energija patikimumą;

- laisvųjų ekonominių zonų (toliau – LEZ) teritorijoms siūloma nustatyti 6 valandų elektros energijos persiuntimo atstatymo laiką, taip padidinant aprūpinimo elektros energija patikimumą tose teritorijose ūkinę-ekonominę veiklą vykdančioms subjektams;

- vienodą apmokėjimą už pageidaujamos įrengti rezervinės ar tiesioginės skirstymo linijos įrengimą. Pažymėtina, kad rezervinė linija įrengiama nuo skirstomųjų tinklų operatoriumi priklausančių žemos ar vidutinės įtampos elektros tinklų ir kuriai atsijungus jos įjungimas vykdomas per laiką, nurodytą EEĮ pakeitimo projektu keičiamo EEĮ 72¹ straipsnio 1 dalyje (toliau – rezervinė linija), o tiesioginė skirstymo linija įrengiama nuo skirstomųjų tinklų operatoriumi priklausančių vidutinės įtampos elektros tinklų taip, kad, sugedus šiai linijai ir (ar) kitam elektros energijos šaltiniui, perjungimas nuo vieno elektros energijos šaltinio prie kito būtų vykdomas per automatikos suveikimo laiką (toliau – tiesioginė skirstymo linija);

- teisinės prielaidas ir pagrindą vartotojams su prašymais kreiptis į tinklų operatorių dėl apskaičiuotos kompensacijos sumokėjimo; kompensacija būtų mokama, kai bus viršijama nustatyta

elektros energijos persiuntimo atnaujinimo trukmė: 6 valandos, kai vartotojo elektros įrenginiai įrengti miestuose, kuriuose gyvena daugiau kaip 80 tūkstančių gyventojų, ar LEZ teritorijose, 12 valandų, kai vartotojų elektros įrenginiai įrengti kitoje Lietuvos Respublikos teritorijoje, ir 72 valandos, jeigu elektros energijos persiuntimas nutrūko dėl gamtos reiškinių nepriklausomai nuo gyvenamosios vietos adreso. 72 valandų terminą siūloma nustatyti atsižvelgiant į susiklosčiusią situaciją, kad dažnai elektros energijos persiuntimas po gamtos reiškinių atkuriamas vėliau nei per 72 valandas, ir siekiant, kad operatoriai, nepaisydami to, kad elektros energijos persiuntimas nutrūko dėl gamtos reiškinių (ne dėl jų kaltės), dėtų maksimalias pastangas elektros energijos tiekimui atnaujinti kuo skubiau;

- pareigą VERT tvirtinti kompensacijos, kurią tinklų operatorius moka vartotojams tais atvejais, kai viršijama elektros energijos persiuntimo atnaujinimo trukmė, apskaičiavimo metodiką.

2. Įstatymo projekto iniciatoriai (institucija, asmenys ar piliečių įgalioti atstovai) ir rengėjai

Įstatymų projektus parengė Energetikos ministerijos Energetikos konkurencingumo grupė (patarėja Aušra Grėbliūnaitė, tel. +370 602 46 290, el. p. ausra.grebliunaite@enmin.lt, patarėjas Kęstutis Šukvietis, tel. +370 602 46 543, el. p. kestutis.sukvietis@enmin.lt, Energetikos ministerijos Energetinio saugumo grupės (vadovas Dainius Bražiūnas, tel. 8 699 07 102, el. p. dainius.braziunas@enmin.lt) vyriausioji specialistė Janina Danaitienė, tel. 8 602 47 316, el. p. janina.danaitiene@enmin.lt).

3. Kaip šiuo metu yra reguliuojami įstatymo projekte aptarti teisiniai santykiai

Šiuo metu galiojančio EEĮ 16 straipsnio 21 dalyje įtvirtinta, kad leidimas vykdyti nepriklausomo elektros energijos tiekimo veiklą, nepriklausomo paklausos telkėjo veiklą išduodamas asmenims, kuriems nėra pradėta bankroto, reorganizavimo ir (ar) likvidavimo procedūra.

EEĮ 17 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, kad asmuo, siekiantis įgyti leidimą vykdyti nepriklausomo elektros energijos tiekimo veiklą, pateikia VERT atitiktis EEĮ 16 straipsnio 21 dalyje nustatytiems reikalavimams deklaraciją. Ne vėliau kaip per 5 darbo dienas nuo asmens teisės vykdyti nepriklausomo elektros energijos tiekimo veiklą įgijimo dienos VERT privalo patikrinti deklaracijoje pateiktą informaciją.

EEĮ 43 straipsnio 7 dalyje įtvirtinta, kad nepriklausomi tiekėjai nustatyta tvarka gautus vartotojų duomenis turi teisę tvarkyti (įskaitant teisę ir pareigą juos saugoti) tiek, kiek to reikia pasiūlymui dėl elektros energijos pirkimo–pardavimo ir persiuntimo paslaugos teikimo sutarties su vartotoju sudarymo pateikti, tačiau ne ilgiau kaip 6 mėnesius po elektros energijos tiekimo visuomenine elektros energijos kaina nutraukimo datos.

EEĮ 43 straipsnio 8 dalyje numatyta, kad nepriklausomi tiekėjai, pasibaigus 6 mėnesių terminui, vartotojų, kuriems užtikrinamas garantinis tiekimas, kas mėnesį skirstomųjų tinklų operatoriaus atnaujinamus duomenis tvarko tiek, kiek to reikia pasiūlymui dėl elektros energijos pirkimo–pardavimo sutarties arba elektros energijos pirkimo–pardavimo ir persiuntimo paslaugos teikimo sutarties su vartotoju sudarymo pateikti, tačiau ne ilgiau kaip iki 2023 m. gruodžio 31 d.

Šiuo metu EEĮ 44 straipsnio 2 dalies 1 punkte numatyta, kad garantinis tiekimas vartotojams užtikrinamas persiuntimo paslaugos teikimo sutarties su skirstomųjų tinklų operatoriumi pagrindu. Vartotojams, kurie tokios sutarties nėra sudarę, garantinis tiekimas užtikrinamas pagal garantinio elektros energijos tiekėjo viešai skelbiamas garantinio tiekimo užtikrinimo ir persiuntimo paslaugos teikimo sąlygas.

EEĮ 44 straipsnio 2 dalies 3 punkte įtvirtinta, kad vartotojams, kuriems užtikrinamas garantinis tiekimas, taikoma garantinio tiekimo kaina (tiek buitiniams, tiek nebuitiniams vartotojams), kuri apskaičiuojama vidutinei praėjusio ataskaitinio mėnesio elektros energijos biržos kainai, susiformavusiai Lietuvos kainų zonoje, pritaikius koeficientą 1,25. Skirtumas tarp faktinių ataskaitinio laikotarpio pajamų ir garantinio elektros energijos tiekėjo patirtų garantinio elektros energijos tiekimo veiklos sąnaudų, įskaitant elektros energijos įsigijimo sąnaudas, priskiriamas garantinio elektros energijos tiekėjo sąnaudoms ar pajamoms pagal šio įstatymo 9 straipsnio 3 dalies

4 punkte nurodytą metodiką. Garantinio tiekimo kainą apskaičiuoja ir nustato garantinis elektros energijos tiekėjas.

EEĮ 44 straipsnio 6 dalyje nustatyta, kad garantinis elektros energijos tiekėjas ne vėliau kaip per 5 darbo dienas nuo garantinio tiekimo pradžios raštu ir (ar) elektroninių ryšių priemonėmis informuoja vartotojus, išskyrus buitinius vartotojus, apie tai, kad garantinis elektros energijos tiekėjas nuo garantinio tiekimo pradžios suteikė prieigą nepriklausomiems tiekėjams prie šių vartotojų duomenų: objekto numerio, objekto adreso, kontaktinės informacijos (telefono ryšio numerio ir elektroninio pašto adreso), jeigu tokius duomenis garantinis elektros energijos tiekėjas turi, vartotojo pasirinkto tarifo ar tarifo plano, įskaitant laiko zonų skaičių.

EEĮ 44 straipsnio 7 dalyje įtvirtinta, kad tais atvejais, kai vartotojai yra fiziniai asmenys, perkantys elektros energiją ūkinei komercinei ar profesinei veiklai, prieiga prie šių vartotojų duomenų nesuteikiama, jeigu vartotojas per 30 kalendorinių dienų nuo garantinio tiekimo pradžios informavo garantinį elektros energijos tiekėją apie tai, kad nesutinka, kad jo duomenys būtų prieinami nepriklausomiems tiekėjams. Garantinis elektros energijos tiekėjas, per nurodytą terminą negavęs vartotojo nesutikimo dėl jo duomenų perdavimo nepriklausomiems tiekėjams, nuo kito kalendorinio mėnesio visiems to pageidaujantiems nepriklausomiems tiekėjams duomenų teikimo sutartyje nustatyta tvarka suteikia prieigą prie vartotojo duomenų ir juos kas mėnesį atnaujina.

EEĮ 69 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, kad viršutines perdavimo, skirstymo ir visuomeninio tiekimo paslaugų kainų ribas nustato VERT, vadovaudamasi Energetikos įstatymu, šiuo įstatymu ir viršutinių kainų ribų nustatymo metodikomis. VERT, nustatydamą perdavimo, skirstymo ir visuomeninio tiekimo paslaugų kainų viršutines ribas, atsižvelgia į šių paslaugų teikimo sąnaudas. Be to, VERT pagal VERT patvirtintą metodiką nustato papildomų paslaugų įsigijimo dedamąją prie perdavimo paslaugos kainos. EEĮ 69 straipsnio 8¹ dalyje įtvirtinta, kad kai visuomeninė elektros energijos kaina ir tarifai nustatomi 6 kalendoriniams mėnesiams patvirtinus EĮ 19² straipsnyje nurodytus suvartotos elektros energijos kainos dalies kompensavimo buitiniams vartotojams dydžius arba perskaičiuojami pakeitus elektros energijos kainos dalies kompensavimo buitiniams vartotojams dydžius, EĮ 19 straipsnio 3 dalies nuostata netaikoma. Nustatyti visuomeninė elektros energijos kaina ir tarifai taikomi nuo prasidedančio kalendorinio pusmečio pirmo mėnesio pirmos dienos, o perskaičiuoti visuomeninė elektros energijos kaina ir tarifai – nuo kito mėnesio, einančio po to mėnesio, kurį buvo priimtas VERT sprendimas dėl visuomeninių elektros energijos kainų ir tarifų paskelbimo, pirmos dienos, jeigu VERT sprendime nenumatyta vėlesnė įsigaliojimo data.

Taigi, pagal šiuo metu galiojantį reguliavimą skirtumas, susidaręs tarp VERT nustatytų ir faktinių elektros energijos įsigijimo technologinėms reikmėms kainų, taip pat VERT nustatytų ir prognozuojamų faktinių elektros energijos įsigijimo technologinėms reikmėms kainų už likusį laikotarpį, kuriam galioja nustatytos perdavimo ir (ar) skirstymo paslaugos kainos ir tarifai VERT nustatyta tvarka ir sąlygomis įvertinami nustatant skirstomųjų ir (ar) perdavimo tinklų operatoriaus paslaugų kainas praėjus ne mažiau nei vieniems metams po minėtų aplinkybių pabaigos. Tokiu būdu perdavimo sistemos ir (ar) skirstymo operatoriai privalo susidariusį skirtumą finansuoti papildomai skolintomis lėšomis taip reikšmingai didinant skolos dydį bei apribojant galimybes vykdyti savo veiklą planuota apimtimi tuo pačiu mažinant ir pačios įmonės likvidumą.

Reglamentuojant laikiną elektros energijos persiuntimo tinklų nutraukimą ir apribojimą, EEĮ 71 straipsnyje nurodytos laikino elektros energijos persiuntimo iš elektros tinklų, tinklų naudotojams nutraukimo ir apribojimo sąlygos nesant tinklų naudotojo kaltės.

EEĮ 71 straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad elektros energijos persiuntimas tinklų naudotojams gali būti laikinai nutrauktas nesant tinklų naudotojų kaltės, tik siekiant apsaugoti visuomenės interesus:

- 1) paskelbus ekstremaliąją energetikos padėtį;
- 2) įgyvendinant ypatingos valstybinės svarbos projektus;
- 3) atliekant naujų vartotojų ar gamintojų prijungimo darbus;
- 4) atliekant elektros tinklų priežiūros darbus.

Taip pat EEĮ 71 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad laikino elektros energijos persiuntimo nutraukimo siekiant užtikrinti visuomenės interesus ir su tuo tiesiogiai susijusių pagrįstų nuostolių apskaičiavimo ir atlyginimo tvarką nustato energetikos ministras.

EEĮ 71 straipsnio 2 dalyje nurodyta, kad elektros energijos persiuntimą nutraukti ar apriboti tinklų naudotojams be išankstinio įspėjimo galima tik tais atvejais, kai tuo siekiama išvengti avarijos ar gedimų elektros energetikos sistemoje ar operatoriaus elektros tinkle arba likviduoti patirtą avariją, gedimus ar sutrikimus, įskaitant ir EEĮ 71 straipsnio 1 dalyje nurodytas aplinkybes. Šiais atvejais teisės aktų nustatyta tvarka ir sąlygomis tinklų naudotojui turi būti nedelsiant pranešama apie elektros energijos persiuntimo nutraukimą ar apribojimą.

EEĮ 71 straipsnio 3 dalyje nurodyta, kad elektros tinklų operatoriai, atlikdami naujų vartotojų ar gamintojų elektros įrenginių prijungimo ar elektros tinklų priežiūros darbus, turi teisę iš dalies arba visiškai atjungti tinklų naudotojo įrenginius reikiamam laikotarpiui tik pagal iš anksto nustatytą grafiką ir ne vėliau kaip prieš 5 kalendorines dienas pranešę tinklų naudotojams.

EEĮ 71 straipsnio 4 dalyje nurodyti nuostolių, susijusių su laikinu elektros energijos persiuntimo nutraukimu, atlyginimo ir apskaičiavimo principai ir tvarka, taip pat tinklų naudotojo prašymo dėl nuostolių, patirtų dėl elektros energijos persiuntimo nutraukimo ar apribojimo, atlyginimo tinklų operatoriui pateikimo ir nagrinėjimo tvarka.

EEĮ 71¹ straipsnio 5 dalyje nurodoma, kad už nepersiustą (nepatiktą) pagamintą elektros energijos kiekį, esant ilgesniam negu šio straipsnio 3 dalyje nurodytam (336 valandų per 2 kalendorinius metus) laikotarpiui arba ilgesniam negu pagal šio straipsnio 4 dalį sutartą laikotarpį, su tuo tiesiogiai susiję pagrįsti nuostoliai apskaičiuojami ir atlyginami gamintojui energetikos ministro nustatyta tvarka įvertinant: 1) gamintojo prarastas pajamas ir sutaupytas išlaidas; 2) elektros energijos persiuntimo nutraukimo ar apribojimo laiką; 3) nepersiustos (nepatiktos) elektros energijos kiekį ir priežastis (nustatoma pagal operatoriaus bei gamintojo operatyvinius dokumentus ir registravimo prietaisų rodmenis).

EEĮ 71¹ straipsnio 6 dalies 1 punkte nurodyta, kad tinklų operatorius gamintojui neatlygina jo patirtų nuostolių, kai pagamintos elektros energijos persiuntimas nutraukiamas ar apribojamas operatoriui nustačius tokius gamintojo elektros įrenginių ir (ar) jų eksploatacijos trūkumus, dėl kurių gresia avarija, gedimai, sutrikimai ar kyla pavojus žmonių gyvybei ir saugumui.

EEĮ 71¹ straipsnio 2 dalyje įtvirtinta, kad tinklų operatorius gali iš dalies arba visiškai atjungti gamintojo įrenginius šio straipsnio 3 dalyje nustatytam laikotarpiui atlikdamas naujų vartotojų ar gamintojų elektros įrenginių prijungimo, elektros tinklų priežiūros darbus ar įgyvendindamas ypatingos valstybinės svarbos projektus ne vėliau kaip prieš 5 kalendorines dienas apie tai pranešęs gamintojui.

EEĮ 71¹ straipsnio 9 dalyje nurodyta, kad VERT, nustatydamą viršutines perdavimo ir skirstymo paslaugų kainų ribas, įvertina tinklų operatoriaus sąnaudas, patirtas gamintojui atlyginant pagrįstus nuostolius, atsiradusius dėl naujų vartotojų ar gamintojų elektros įrenginių prijungimo, elektros energijos persiuntimo nutraukimo ar apribojimo atliekant elektros tinklų priežiūros darbus ar įgyvendinant ypatingos valstybinės svarbos projektus, jeigu šie nuostoliai atsirado ne dėl operatoriaus kaltės.

EĮ 19² straipsnio 1 dalyje numatyta, kad kai VERT prognozuojami elektros energijos ir (ar) gamtinių dujų tarifai, palyginti su taikomais tarifais, didėja daugiau kaip 40 procentų, siekiant sumažinti energijos išlaidas elektros energijos ir (ar) gamtinių dujų buitiniams vartotojams, įvertinus valstybės finansines galimybes, iš valstybės biudžeto lėšų kompensuojama energijos kainos dalis, tokiu kompensavimui numatant lėšas atitinkamų metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatyme (toliau – dalinis kompensavimas). Dalinis kompensavimas skirtas visiems elektros energijos ir (ar) gamtinių dujų buitiniams vartotojams ir negali būti didesnis kaip 60 procentų galutinės elektros energijos kainos ir (ar) 80 procentų galutinės gamtinių dujų kainos, taikomos elektros energijos ir (ar) gamtinių dujų buitiniams vartotojams.

EĮ 21 straipsnio 4 dalyje įtvirtinta, kad už reguliuojamosios veiklos sąlygų ir (ar) reikalavimų pažeidimus energetikos įmonė, turinti energetikos veiklos licenciją, leidimą ar atestatą, teisės aktų nustatyta tvarka įspėjama apie galimą licencijos, leidimo ar atestato galiojimo sustabdymą šio straipsnio 5 dalyje nustatytais pagrindais arba licencijos, leidimo ar atestato galiojimo panaikinimą šio straipsnio 7 dalyje nustatytais pagrindais ir nustatomas laikotarpis, per kurį turi būti pašalinti nurodyti reguliuojamosios veiklos pažeidimai. Šis laikotarpis negali būti ilgesnis kaip 30 kalendorinių

dienų, išskyrus atvejus, kai dėl objektyvių priežasčių pažeidimui pašalinti reikia ilgesnio laikotarpio. Už reguliuojamosios veiklos sąlygų ir (ar) reikalavimų pažeidimus, nurodytus šio straipsnio 5 dalies 6, 9 ar 10 punkte (reikalavimai, susiję su asmenimis, turinčiais leidimą verstis didmenine prekyba nefasuotais naftos produktais), energetikos įmonei energetikos veiklos licencijos, leidimo ar atestato galiojimas stabdomas nedelsiant, ne vėliau kaip per 3 darbo dienas nuo pažeidimų nustatymo dienos, o už pažeidimus, nurodytus šio straipsnio 5 dalies 7 ir 11 punktuose (reikalavimai su naftos prekyba besiverčiančiomis įmonėmis ir asmeniu, turinčiu licenciją vykdyti visuomeninio elektros energijos tiekimo veiklą), – ne vėliau kaip per vieną darbo dieną nuo pažeidimų nustatymo dienos. Už reguliuojamosios veiklos sąlygų ir (ar) reikalavimų pažeidimus, nurodytus šio straipsnio 7 dalies 10 punkte (reikalavimai, susiję su leidimu importuoti elektros energiją iš valstybių, kurios nėra valstybės narės), energetikos įmonei energetikos veiklos licencijos, leidimo ar atestato galiojimas panaikinamas nedelsiant, ne vėliau kaip per vieną darbo dieną nuo pažeidimų nustatymo dienos.

Kituose teisės aktuose reglamentuojant laikiną elektros energijos persiuntimo tinklų nutraukimą ir apribojimą, Elektros energijos tiekimo ir naudojimo taisyklių¹ X skyriuje nurodytos detalios elektros energijos persiuntimo ir (ar) tiekimo nutraukimo ar apribojimo sąlygos. Elektros energijos tiekimo ir naudojimo taisyklių 133 punkte nurodoma, kad operatoriui atliekant planinius elektros tinklų remonto ar techninės priežiūros darbus, vartotojams, turintiems trečią (III) patikimumo kategoriją, elektros energijos tiekimas gali būti nutraukiamas ne ilgiau kaip 168 valandoms per kalendorinius metus, o vartotojams, turintiems pirmą (I) ir (ar) antrą (II) patikimumo kategoriją, elektros tinklų planuojamų remontų ir (ar) techninės priežiūros trukmė per kalendorinius metus negali viršyti 240 valandų.

Laikino elektros energijos persiuntimo nutraukimo siekiant užtikrinti visuomenės interesus sąlygos ir su tuo susijusių nuostolių apskaičiavimo ir atlyginimo tvarkos apraše² reglamentuotos elektros energijos persiuntimo nutraukimo ar apribojimo sąlygos bei su tuo susijusių nuostolių apskaičiavimo ir atlyginimo tvarka.

Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.390 straipsnio 3 dalyje nurodyta, kad energijos tiekimą nutraukti, sustabdyti ar apriboti leidžiama tik sutarties šalių susitarimu, išskyrus atvejus, kai valstybinės energetikos priežiūros institucijos (šiuo atveju VERT) nustato tokius abonentų įrenginių trūkumus, dėl kurių gresia avarija ar kyla pavojus žmonių gyvybei ir saugumui.

Laikino pagamintos elektros energijos persiuntimo į elektros energijos tinklus nutraukimo ir ribojimo sąlygos nesant gamintojo kaltės nustatytos Elektros energetikos įstatymo 71¹ straipsnyje.

Elektros energijos persiuntimo elektros tinklais atnaujinimą jam nutrūkus trukmę bei technines sąlygas reglamentuoja Elektros energijos tiekimo ir naudojimo taisyklės ir Elektros įrenginių įrengimo bendrosios taisyklės³.

Elektros energijos tiekimo ir naudojimo taisyklėse:

1) nustatyta, kad elektros energijos persiuntimo patikimumas ir aprūpinimo elektros energija atnaujinimo trukmė (toliau – patikimumo kategorija) iki operatoriaus ir vartotojo elektros tinklų nuosavybės ribos nustatomos elektros tinklų nuosavybės ribų akte;

2) nustatytos trys patikimumo kategorijos:

- trečia (III) patikimumo kategorija užtikrinama vartotojus aprūpinant elektros energija iš vieno elektros energijos šaltinio viena elektros linija; nutrūkus elektros energijos persiuntimui, aprūpinimas elektros energija ties operatoriaus ir vartotojo elektros tinklų nuosavybės riba turi būti atkurtas ne vėliau kaip per 24 valandas;

- antra (II) patikimumo kategorija užtikrinama vartotojus aprūpinant elektros energija iš dviejų elektros energijos šaltinių atskiromis elektros linijomis; nutrūkus elektros energijos

¹ Elektros energijos tiekimo ir naudojimo taisyklės, patvirtintos Lietuvos Respublikos energetikos ministro 2010 m. vasario 11 d. įsakymu Nr. 1-38 „Dėl Elektros energijos tiekimo ir naudojimo taisyklių patvirtinimo“.

² Laikino elektros energijos persiuntimo nutraukimo siekiant užtikrinti visuomenės interesus sąlygos ir su tuo susijusių nuostolių apskaičiavimo ir atlyginimo tvarkos aprašas, patvirtintas Lietuvos Respublikos energetikos ministro 2010 m. balandžio 19 d. įsakymu Nr. 1-121 „Dėl Laikino elektros energijos persiuntimo nutraukimo siekiant užtikrinti visuomenės interesus sąlygų ir su tuo susijusių nuostolių apskaičiavimo ir atlyginimo tvarkos aprašo patvirtinimo“.

³ Elektros įrenginių įrengimo bendrosios taisyklės, patvirtintos Lietuvos Respublikos energetikos ministro 2012 m. vasario 3 d. įsakymu Nr. 1-22 „Dėl Elektros įrenginių įrengimo bendrųjų taisyklių patvirtinimo“.

persiuntimui, aprūpinimas elektros energija ties operatoriaus ir vartotojo elektros tinklų nuosavybės riba turi būti atkurtas nors iš vieno elektros energijos šaltinio ne vėliau kaip per 2,5 valandos;

- pirma (I) elektros energijos patikimumo kategorija užtikrinama vartotojus aprūpinant elektros energija iš dviejų arba daugiau nepriklausomų elektros energijos šaltinių atskiromis elektros linijomis ir aprūpinimas elektros energija gali būti nutrauktas laikui, kiek to reikia automatiniam perjungimui nuo vieno nepriklausomo elektros energijos šaltinio prie kito arba pakartotiniam elektros energijos šaltinio įjungimui.

Elektros įrenginių įrengimo bendrųjų taisyklių III skyriaus trečiajame skirsnyje reglamentuojamas elektros imtuvų klasifikavimas į tris grupes pagal imtuvams keliamus reikalavimus. Kiekvienai imtuvų grupei, atsižvelgiant į skirtingą elektros energijos persiuntimo patikimumo poreikį, nustatyti skirtingi techniniai reikalavimai tiek vidaus elektros tinklui, tiek tinklų operatoriaus elektros tinklams įrengti, siekiant konkrečius įrenginius prijungti prie tinklų operatoriaus elektros tinklų ir užtikrinti reikiamą elektros energijos persiuntimo patikimumą.

4. Kokios siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama

EEĮ pakeitimo projekte siūlomos nuostatos dėl nepriklausomų tiekėjų veiklos ir jų priežiūros.

EEĮ pakeitimo projektu siūloma sugriežtinti reikalavimus asmenims, siekiantiems gauti leidimus vykdyti nepriklausomo elektros energijos tiekimo veiklą ir sugriežtinti nepriklausomo elektros energijos teikimo veiklos priežiūrą.

EEĮ 16 straipsnį siūloma papildyti nauja 21¹ dalimi, kurioje siūloma nustatyti griežtesnius reikalavimus asmeniui, siekiančiam gauti nepriklausomo elektros energijos tiekimo leidimą, t. y. asmuo negalės turėti pradelstų skolinių įsipareigojimų, jam negalės būti pradėtos nemokumo, bankroto, reorganizavimo ir (ar) likvidavimo procedūros. Taip pat asmuo turės pateikti VERT nustatytos formos nepriklausomo tiekėjo veiklos rizikų valdymo planą. Siekiant įvertinti asmens nemokumą ir vengti nemokių nepriklausomų tiekėjų veikimo elektros energijos rinkoje, siūloma nustatyti, kad asmens nuosavas kapitalas būtų ne mažesnis negu 1/2 įstatuose nurodyto įstatinio kapitalo dydžio. Taip pat asmeniui, kuris vykdydamas nepriklausomo tiekimo veiklą tieks elektros energiją buitiniams vartotojams, nustatomas papildomas reikalavimas – turėti galiojančią prievolių įvykdymo užtikrinimą. Manytina, kad šie reikalavimai užtikrins, kad nepriklausomas tiekėjas galėtų ateityje tinkamai aptarnauti savo vartotojus, įvykdyti visus savo sutartinius įsipareigojimus ir tiekti elektros energiją vartotojams.

Taip pat siūloma, kad šių reikalavimų taikymo ir įvertinimo tvarką nustatytų VERT elektros energetikos įmonių technologinių, finansinių ir vadybinių pajėgumų ir jų įvertinimo tvarkoje (EEĮ 16 straipsnio nauja 21² dalis).

EEĮ 17 straipsnio 1, 2 ir 4 dalyse siūloma patikslinti atitinkamas nuostatas, atsižvelgiant į tai, kad asmuo, siekiantis įgyti leidimą vykdyti nepriklausomo elektros energijos tiekimo veiklą, turės pateikti ne deklaraciją (atitiktis šio įstatymo 16 straipsnio 21 dalyje nustatytiems reikalavimams nustatytiems reikalavimams), o prašymą ir Taisyklėse nustatytus dokumentus ir (ar) informaciją, nes siūlomas griežtesnis leidimo išdavimo modelis (licencijos išdavimo „D“ modelis keičiamas į licencijos išdavimo „G“ modelį).

EEĮ 20 straipsnio 2 dalyje siūloma patikslinti nuorodą į EEĮ 16 straipsnio dalį, kuri nustato leidimą verstis nepriklausomo elektros energijos tiekimo veikla.

EEĮ 46 straipsnį siūloma papildyti 6 dalimi, siekiant numatyti papildomas pareigas nepriklausomiems tiekėjams – nustatyti dažnumu teikti papildomą informaciją VERT, reikalingą nepriklausomų tiekėjų priežiūrai užtikrinti, vykdyti su nemokumo situacijos vengimu susijusius reikalavimus dėl nuosavo kapitalo santykio su įstatiniu kapitalu. Numatoma, kad nepriklausomas tiekėjas kas ketvirtį teiks VERT nustatytos formos ataskaitą, kurioje pateikiami duomenys, reikalingi nepriklausomo tiekėjo nemokumui įvertinti. Atsižvelgiant į tai, kad nepriklausomas tiekėjas, tiekiantis elektros energiją buitiniams vartotojams turi turėti prievolių įvykdymo užtikrinimą, tokiame tiekėjui taip pat nustatoma papildoma pareiga kas mėnesį VERT teikti nepriklausomo tiekėjo visų įvykdytų įsipareigojimų per praėjusius 3 mėnesius pajamų sumą pagal visas nepriklausomo tiekėjo

su buitinais vartotojais sudarytas elektros energijos pirkimo–pardavimo ir persiuntimo paslaugos teikimo sutartis pagrindžiančią informaciją. Taip siekiama, kad VERT galėtų žinoti aktualią informaciją apie nepriklausomo tiekėjo įsipareigojimus buitiniams vartotojams ir tinkamai galėtų atlikti nepriklausomo tiekėjo veiklos priežiūrą. Tai pat tokiam nepriklausomam tiekėjui nustatoma pareiga likus ne mažiau kaip 3 darbo dienoms iki turimo prievolių įvykdymo užtikrinimo galiojimo pabaigos (prievolių įvykdymo užtikrinimas gali būti ir ilgesnio nei 3 mėnesių galiojimo termino) pateikti VERT naują nepriklausomo tiekėjo prievolių įvykdymo užtikrinimą ir prievolių įvykdymo užtikrinime nurodytą prievolių įvykdymo užtikrinimo sumą pagrindžiančius dokumentus.

EEĮ 46 straipsnį siūloma papildyti 7 ir 8 dalimis, kuriose siūloma įtvirtinti, kad nepriklausomas tiekėjas turės pareigą įsivertinti savo veiklos rizikas, numatyti rizikų valdymo priemones ir nepriklausomą elektros energijos tiekimo veiklą vykdančio asmens pasirengimą valdyti veiklos rizikas, t. y. rengti ir teikti VERT nepriklausomo tiekėjo veiklos rizikų valdymo planą. VERT parengs nepriklausomo tiekėjo veiklos rizikų valdymo gaires.

EEĮ projekte siūloma EEĮ papildyti nauju 46³ straipsniu, kuriame siūloma įtvirtinti detalų nepriklausomų tiekėjų prievolių įvykdymo užtikrinimo nustatymo ir laikymosi tvarką. Siūloma nustatyti, kad prievolių įvykdymo užtikrinimas bus skirtas buitinių vartotojų nuostoliams kompensuoti, jeigu asmuo, kuris verčiasi nepriklausomo elektros energijos tiekimo veikla, buitiniams vartotojams neįvykdys savo prievolių arba jas įvykdys netinkamai. Taip siūloma užtikrinti silpnesniosios sutarties šalies interesų apsaugą. Manytina, kad nebuitiniai vartotojai su nepriklausomais tiekėjais gali individualiai derėtis dėl sutarčių sąlygų ir taip sutarčių sąlygose įtvirtinti detalesnę dėl nepriklausomo tiekėjo veiksmų patirtų nuostolių atlyginimo tvarką, ar dėl tokių nuostolių kompensavimo galėtų kreiptis į teismą. Toks pats apsaugos lygis nustatytas ir Turizmo įstatyme – kelionių organizatoriams tik vykdant veiklą su fiziniais asmenimis (turistais) reikalaujama prievolių įvykdymo užtikrinimo. Turizmo įstatymo nuostatos dėl prievolių įvykdymo užtikrinimo netaikomos, kai keliones ar jų paketus įsigyja verslo subjektai (juridiniai asmenys).

EEĮ projekte siūloma nustatyti, kad nepriklausomo tiekėjo prievolių įvykdymo užtikrinimo suma turi būti didžiausia suma iš šių: 1) 2 000 eurų; 2) 7 procentai nepriklausomo tiekėjo visų įvykdytų įsipareigojimų per praėjusius 3 mėnesius pajamų sumos pagal visas nepriklausomo tiekėjo su buitinais vartotojais sudarytas elektros energijos pirkimo–pardavimo ir persiuntimo paslaugos teikimo sutartis. Siūloma nustatyti, kad apskaičiuojant šią pajamų sumą nepriklausomo tiekėjo taikyta galutinė elektros energijos kaina buitiniams vartotojams padauginama iš šių vartotojų suvartoto elektros energijos kiekio (EEĮ 46³ straipsnio 4 dalis). 7 proc. prievolių įvykdymo užtikrinimo alternatyva pasirinkta remiantis galiojančiomis Turizmo įstatymo nuostatomis (50 000 eurų ir 7 proc.). Mažiausias 2 000 eurų dydis pasirinktas dėl to, kad prievolių įvykdymo užtikrinimas būtų prieinamas nedideliems nepriklausomiems tiekėjams ar tik ką veiklą pradėjusiems nepriklausomiems tiekėjams, dar neturintiems buitinių vartotojų, t. y. įvertinus, kad tokia suma pernelyg nevaržytų nepriklausomų tiekėjų veiklos. 7 proc. prievolių įvykdymo užtikrinimo dydis būtų taikomas nepriklausomiems tiekėjams, jau vykdančioms veiklą ir turintiems buitinius vartotojus. Iš šių alternatyvų bet kuriuo atveju būtų taikoma didesnė prievolių įvykdymo užtikrinimo suma. Pavyzdžiui, jeigu taikant 7 proc. alternatyvos taisyklę nepriklausomo tiekėjo prievolių įvykdymo užtikrinimo suma būtų 1,5 tūkst. eurų, tokiam tiekėjui vis tiek būtų taikomas reikalavimas turėti 2 000 eurų minimalią prievolių įvykdymo užtikrinimo sumą. Tokie alternatyvūs dydžiai pasirinkti dėl to, kad nebūtų pernelyg apsunkinama ar netaptų neįmanoma nepriklausomų tiekėjų veikla – bet kokių didesnių prievolių įvykdymo užtikrinimo sumų dydžių nustatymas lemtų per didelę ir neproporcingą finansinę naštą nepriklausomiems tiekėjams.

EEĮ 46³ straipsnio 1 dalyje įtvirtinama pareiga nepriklausomam tiekėjui turėti galiojantį prievolių įvykdymo užtikrinimą, kai elektros energija tiekama buitiniams vartotojams. Nepriklausomo tiekėjo prievolių įvykdymo užtikrinimas turi galioti bent 3 mėnesius (EEĮ 46³ straipsnio 2 dalis).

EEĮ 46³ straipsnio 5 dalyje siūloma nustatyti, kad nepriklausomas tiekėjas privalo užtikrinti, kad prievolių įvykdymo užtikrinimo suma netaptų mažesnė, negu nustatyta. Jeigu nepriklausomo tiekėjo prievolių įvykdymo užtikrinimo suma taptų mažesnė, negu nustatyta, nepriklausomas tiekėjas

privalės nedelsdamas, bet ne vėliau kaip per vieną darbo dieną, kreiptis į finansų įstaigą dėl prievolių įvykdymo užtikrinimo sumos patikslinimo.

Siūloma pavesti VERT būti prievolių įvykdymo užtikrinimo naudos gavėja, taip pat tikrinti, ar teisingai apskaičiuota nepriklausomo tiekėjo prievolių įvykdymo užtikrinime nurodyta prievolių įvykdymo užtikrinimo suma (EEĮ 46³ straipsnio 6 ir 7 dalys). Atkreiptinas dėmesys, kad VERT pagal šiuo metu nustatytą reguliavimą pagal kompetenciją Lietuvos Respublikoje atlieka veiklos elektros energetikos sektoriuje valstybinio reguliavimo funkcijas, be kita ko, užtikrindama reguliuojamosios energetikos veiklos vykdymo bei elektros energetikos įmonių ir vartotojų teisių ir pareigų tinkamo įgyvendinimo priežiūrą ir kontrolę (EEĮ 9 straipsnio 2 dalis). VERT taip pat pagal EĮ 34 straipsnį nagrinėja vartotojų ir nepriklausomų tiekėjų įvairaus pobūdžio ginčus, kylančius energetikos sektoriuje (EĮ 34 straipsnio 10 dalis). Todėl VERT turi didžiausią kompetenciją vykdyti elektros energijos rinkos priežiūrą ir užtikrinti vartotojų interesų apsaugą. Manytina, kad VERT, kaip nepriklausomo tiekėjo veiklos priežiūrą vykdanči institucija, kuri prižiūri kaip nepriklausomas tiekėjas laikosi reguliuojamos veiklos sąlygų ir ateityje nuolat vertins ar prievolių įvykdymo užtikrinimas yra reikiamo dydžio, turės pakankamą kompetenciją atlikti prievolių įvykdymo užtikrinimo naudos gavėjos funkcijas ir galės vykdyti kitus su tuo susijusius veiksmus. Taigi, VERT, atsižvelgiant į jos jau vykdomą veiklą ir turimas kompetencijas, siūlomu reguliavimu būtų nustatomi platesni įgaliojimai veikti vykdan nepriklausomų tiekėjų priežiūrą ir užtikrinant vartotojų interesų apsaugą.

EEĮ 46³ straipsnio 7 ir 8 dalyse siūloma nustatyti kokiomis aplinkybėmis VERT, kaip naudos gavėja turės teisę gauti prievolių įvykdymo užtikrinimo sumą ir siekiant teisinio aiškumo siūloma nustatyti atvejus, kurie neapims prievolių įvykdymo užtikrinimo, taip siekiama išvengti ateityje galimai kylančių ginčų tarp buitinių vartotojų, VERT ir (ar) nepriklausomų tiekėjų.

EEĮ 46³ straipsnio 9 dalyje siūloma nustatyti buitiniam vartotojui pareigą dėl žalos atlyginimo per 3 mėnesius kreiptis į VERT. Manytina, kad siūlomas laikotarpis yra pakankamas buitiniam vartotojui priimti sprendimą. Taip pat siūloma nustatyti koku dydžiu atlyginama žala buitiniams vartotojams – atitinkamo nepriklausomo tiekėjo prievolių įvykdymo užtikrinimo suma proporcingai pagal elektros energijos suvartojimą padalijama visiems į VERT besikreipusiems atitinkamo nepriklausomo tiekėjo buitiniams vartotojams.

EEĮ 46³ straipsnio 10 ir 11 dalyse nustatoma prievolių įvykdymo užtikrinime nurodytos sumos išmokėjimo tvarka ir terminai. Siekiant išvengti dvigubo kompensavimo, papildomai nustatomi atvejai, kada finansų įstaiga prievolių įvykdymo užtikrinime nurodytos sumos turi teisę nemokėti, t. y. kai turėtus nuostolius buitiniams vartotojams visiškai kompensuoja nepriklausomas tiekėjas, finansų įstaiga turės teisę sumažinti išmoką proporcingai nepriklausomo tiekėjo buitiniams vartotojams atlygintų nuostolių sumos dydžiui.

EEĮ projekte taip pat siūloma tikslinti nuostatas, nustatančias vartotojų sutartinius santykius su garantiniu tiekėju. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.384 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad jeigu pagal sutartį abonentas yra fizinis asmuo – vartotojas, naudojantis energiją savo buitiniams reikmėms, tai sutartis laikoma sudaryta nuo vartotojo įrenginių prijungimo prie energijos tiekimo tinklų. Analogiška rašytinės sutarties neprivalomumo sąlyga atkartojama Buitinių vartotojų su tiekėjais sudaromų elektros energijos pirkimo–pardavimo ir persiuntimo paslaugos teikimo sutarčių standartinių sąlygų aprašo, patvirtinto Lietuvos Respublikos energetikos ministro 2020 m. birželio 29 d. įsakymu Nr. 1-162 „Dėl Buitinių vartotojų su tiekėjais sudaromų elektros energijos pirkimo–pardavimo ir persiuntimo paslaugos teikimo sutarčių standartinių sąlygų aprašo patvirtinimo“, 2 punkte. Teismų praktikoje taip pat vienodai aiškinama, kad energijos pirkimo–pardavimo sutartis su fiziniu asmeniu laikoma sudaryta konkludentiniais veiksmais pagal teisės aktais patvirtintas standartines sąlygas, todėl neprivalo būti sudaroma raštu. Iš to seka, kad EEĮ 44 straipsnio 2 dalies 1 punkte numatyta sąlyga, kad garantinis tiekimas užtikrinamas pagal garantinio tiekimo užtikrinimo ir persiuntimo paslaugos teikimo sąlygas, gali būti taikoma tik buitiniams vartotojams, o ne buitinių vartotojų su garantiniu tiekėju tarpusavio santykiai turėtų būti grindžiami rašytine persiuntimo sutartimi ir negalėtų būti grindžiami sudaryti konkludentiniais veiksmais. Atsižvelgiant į tai, kad nebutiniai vartotojai su tiekėju sudaro elektros energijos pirkimo–pardavimo ir persiuntimo

paslaugos teikimo sutartį arba elektros energijos pirkimo–pardavimo sutartį su nepriklausomu tiekėju ir elektros energijos persiuntimo paslaugos teikimo sutartį su operatoriumi (dviejų sutarčių modelis), į garantinį tiekimą patekęs nebuitinis vartotojas (nebent jis jau sudaręs elektros energijos persiuntimo paslaugos teikimo sutartį su operatoriumi, nes veikia dviejų sutarčių modeliu) turi turėti prievolę sudaryti rašytinę persiuntimo paslaugos teikimo nebuitiniam vartotojui sutartį (kurioje, be persiuntimo paslaugos aspektų būtų aptartos ir garantinio tiekimo užtikrinimo sąlygos) tam, kad jam būtų užtikrinamas tiek garantinis tiekimas, tiek teikiama persiuntimo paslauga. Atsižvelgiant į tai, siūloma patikslinti EEĮ pakeitimo projekte dėstomo EEĮ 44 straipsnio 2 dalies 1 punktą ir atskirti buitinių ir nebuitinių vartotojų, besinaudojančių garantinio tiekimo paslauga, sutartinių santykių su garantiniu tiekėju organizavimo tvarką.

EEĮ pakeitimo projekte taip pat siūloma tikslinti nuostatas, nustatančias elektros energijos vartotojų, kuriems užtikrinamas garantinis tiekimas, duomenų teikimą nepriklausomiems tiekėjams. Šiuo metu teisinis reguliavimas nustato, kad nepriklausomam tiekėjui suteikta prieiga prie elektros energijos vartotojo duomenų iki tol, kol elektros energijos vartotojas pasirinko nepriklausomą tiekėją (kai elektros energijos vartotojas pasirinko nepriklausomą tiekėją, nepriklausomam tiekėjui prieiga prie duomenų uždaroma). Taip pat nustatyta, kad prieiga prie elektros energijos vartotojo duomenų nepriklausomiems tiekėjams užtikrinama tol, kol vartotojui užtikrinamas garantinis tiekimas. Tačiau esant situacijai, kai elektros energijos vartotojui užtikrinamas garantinis tiekimas, nes jo pasirinktas nepriklausomas tiekėjas nevykdo prisiimtų įsipareigojimų tiekti elektros energiją sutartomis su vartotojais sąlygomis, nutraukia veiklą arba elektros energijos pirkimo–pardavimo ir persiuntimo paslaugos teikimo sutartį, kaip tai atsitiko UAB „Perlas energija“ buitiniams vartotojams (t. y. elektros energijos vartotojas jau buvo pasirinkęs nepriklausomą tiekėją), prie tokio elektros energijos vartotojų duomenų nepriklausomi tiekėjai neturi prieigos. Manytina, kad toks teisinis reguliavimas tikslintinas, nes visų elektros energijos vartotojų, kuriems užtikrinamas garantinis tiekimas, duomenys turi būti vienodai pasiekiami (ypatingai, tų buitinių vartotojų, kuriems užtikrinamas garantinis tiekimas ne dėl vartotojo kaltės) nepriklausomiems tiekėjams. Atsižvelgiant į tai, siūloma atitinkamai tikslinti EEĮ 43 straipsnio 10 dalį ir 43 straipsnį papildyti 10¹ dalimi, nustatant, kad vartotojų, kuriems garantinis tiekimas užtikrinamas dėl to, kad jų pasirinktas nepriklausomas tiekėjas nevykdo prisiimtų įsipareigojimų tiekti elektros energiją sutartomis su vartotojais sąlygomis, nutraukia veiklą arba elektros energijos pirkimo–pardavimo ir persiuntimo paslaugos teikimo sutartį, duomenys nepriklausomiems tiekėjams teikiami šio įstatymo 44 straipsnio 7 dalyje nustatyta tvarka. T. y. buitinio vartotojo duomenys būtų teikiami nepriklausomiems tiekėjams po 30 dienų nuo garantinio tiekimo pradžios, nebent buitinis vartotojas per šį terminą informavo garantinį elektros energijos tiekėją apie tai, kad nesutinka, jog jo duomenys būtų prieinami nepriklausomiems tiekėjams. Pažymėtina, kad siūloma taikyti šiuo metu EEĮ 43 ir 44 straipsniuose jau galiojantį buitinio elektros energijos vartotojo valios dėl jo duomenų perdavimo išraiškos modelį, kai buitinio elektros energijos vartotojo sutikimas, kad jo duomenys būtų perduoti nepriklausomam tiekėjui, preziumuojamas, o buitinis elektros energijos vartotojas turi pareikšti tik savo nesutikimą, jeigu nesutinka, kad jo duomenys būtų perduoti nepriklausomiems tiekėjams, t. y. prieigai prie šių buitinių elektros energijos vartotojų duomenų nustatomas analogiškas elektros rinkos liberalizavimo procese dalyvaujančių buitinių elektros energijos vartotojų duomenų atvėrimo mechanizmas, o garantinis elektros energijos tiekėjas informuos buitinį elektros energijos tiekėją apie galimybę garantiniam elektros energijos tiekėjui pateikti nesutikimą per 30 dienų nuo gautos informacijos apie garantinio tiekimo pradžią.

Prieiga prie buitinio vartotojo duomenų nepriklausomam tiekėjui suteikiama iki tol, kol nebuitinis vartotojas pasirinks kitą nepriklausomą tiekėją. Atkreiptinas dėmesys, kad tokia prieiga prie vartotojų duomenų jau yra nustatyta nebuitiniams vartotojams (verslo vartotojams) galiojančiose EEĮ 44 straipsnio 7 ir 8 dalyse. Taip pat atsižvelgiant į EEĮ 43 straipsnio 10 dalies ir 43 straipsnio 10¹ dalies siūlomas nuostatas, atitinkamai siūloma patikslinti ir EEĮ 44 straipsnio 6 ir 7 dalis.

Taip pat, atsižvelgiant į elektros energijos rinkos ypatumus, kai nepriklausomų tiekėjų buitiniams elektros energijos vartotojams teikiami pasiūlymai dėl elektros energijos pirkimo–pardavimo ir persiuntimo paslaugos teikimo sutarties su vartotoju sudarymo keičiasi, atsižvelgiant į

kintančias elektros energijos kainas elektros energijos biržoje, nepriklausomi tiekėjai pateikia daugiau nei vieną pasiūlymą, todėl siekiant teisinio aiškumo, siūloma EEĮ 43 straipsnio 2 dalies 1 punkte ir 10 dalyje, 44 straipsnio 8 dalyje, 46 straipsnio 1 dalyje nustatyti teisę nepriklausomiems tiekėjams siūsti elektros energijos vartotojui daugiau nei vieną pasiūlymą.

EEĮ 44 straipsnio 2 dalies 3 punkte buitiniams vartotojams siūloma mažinti iki šiol taikomą 1,25 koeficientą vidutinei praėjusio ataskaitinio mėnesio elektros energijos biržos kainai, susiformavusiai Lietuvos kainų zonoje, – siūloma nustatyti 1,15 koeficientą. Nebuitiniams vartotojams siūlytina palikti šiuo metu galiojantį koeficientą (1,25).

ESO garantinio tiekimo sąnaudas sudaro šios sąnaudos: a) elektros energijos įsigijimas biržoje *Nord Pool*; b) elektros energijos kainų skirtumas tarp einamojo ir praėjusio mėnesio biržos *Nord Pool* kainų; c) elektros energijos kainų skirtumas dėl netolygaus valandinio vartojimo; d) elektros energijos balansavimas; e) elektros energijos garantinio tiekimo paslaugos (administracinės) sąnaudos.

Pagal ESO pateiktą informaciją, sąnaudomis grįstas garantinio tiekimo veiklos koeficientas, remiantis 2021–2022 m. duomenimis, sudaro 1,141–1,147. Atsižvelgiant į tai, buitiniams vartotojams ir siūloma taikyti ESO sąnaudomis grįstą 1,15 dydžio koeficientą, kuris leistų garantinio tiekimo buitiniams vartotojams atveju garantiniam tiekėjui pasidengti būtinąsias šios veiklos sąnaudas. Nebuitiniams vartotojams siūlytina palikti šiuo metu taikomą garantinio tiekimo koeficientą 1,25, kadangi minėti vartotojai iš nepriklausomų tiekėjų elektros energiją dažniausiai perka principu elektros energijos rinkos (biržos) kaina plus marža, skirtingai nei buitiniai vartotojai, kurie dažniausiai turi fiksuotos elektros energijos kainos planus. Jeigu nebuitiniams vartotojams būtų pritaikytas buitiniams vartotojams taikomas sąnaudomis grįstas koeficientas (1,15), tai reikštų, kad nebuitiniams vartotojams garantinio tiekimo kaina taptų mažesnė nei elektros energijos rinkoje veikiančių nepriklausomų tiekėjų kainos ir taip, tikėtina, kad nebuitiniai vartotojai masiškai pradėtų rinktis garantinį tiekimą, kuriame būtų palankesnė elektros energijos tiekimo kaina nei pas nepriklausomus tiekėjus. Atkreiptinas dėmesys, kad garantinio tiekimo institutas neturi būti alternatyva nepriklausomam tiekimui, o turi būti kaip pagalba nebuitiniams vartotojams tais atvejais, kai jų nepriklausomi tiekėjai nevykdytų prisiimtų įsipareigojimų nebuitiniams vartotojams.

VERT siūlomas garantinio tiekimo kainos koeficiento nustatymas (remiantis einamojo mėnesio vidutine biržos kaina ir taikant 1,25 koeficientą, bet ne didesnę kaip 1,5 ct/kWh, nevertinant elektros energijos įsigijimo sąnaudų) nėra tinkamas, nes elektros energijos rinkoje esant aukštomis elektros energijos kainoms (2022 m.) garantinio tiekimo pirmiau nurodytuose b–e punktuose nurodytų ESO sąnaudų suma yra gerokai didesnė nei VERT siūlomas 1,5 ct/kWh ir paskutiniiais mėnesiais (pavyzdžiui, š. m. liepos–rugsėjo mėn.) siekia net 4,34–6,79 ct/kWh. VERT skaičiavimai su ne didesniu kaip 1,5 ct/kWh koeficientu buvo atlikti remiantis 2018–2020 m. duomenimis, kai elektros energijos rinkos (biržos) kainos buvo gerokai mažesnės ir tada 1,5 ct/kWh ribojimas būtų pakankamas garantinio tiekimo sąnaudoms padengti. Tačiau šiuo metu kartojantis elektros energijos rinkoje aukštomis kainoms toks 1,5 ct/kWh ribojimas nėra tinkamas (pakankamas). VERT siūlomas garantinio tiekimo koeficientas visais atvejais būtų mažesnis už ESO sąnaudomis grįstą garantinio tiekimo koeficientą.

Atkreiptinas dėmesys, kad mažinant garantinio tiekimo koeficientą buitiniams vartotojams ir esant dideliems elektros energijos kainų svyravimams, vis dėlto išlieka rizika, kad garantinis tiekėjas negalės pasidengti tam tikros dalies elektros energijos garantinio tiekimo sąnaudų, kadangi skaičiuojant garantinio tiekimo paslaugos kainą vartotojui naudojama praėjusio mėnesio elektros energijos biržos kaina, susiformavusi Lietuvos kainų zonoje. Ši nepadengta dalis sąnaudų turėtų būti dengiama per skirstymo paslaugų kainų viršutines ribas, t. y. galimai galėtų didėti galutinė skirstymo paslaugos kaina visiems elektros energijos vartotojams.

Taip pat, siekiant apsaugoti vartotojus, siūloma nekeisti galiojančio reguliavimo, kad vartotojams, kuriems užtikrinamas garantinis tiekimas, taikoma garantinio tiekimo kaina būtų apskaičiuojama pagal vidutinei praėjusio (o ne einamojo mėnesio) ataskaitinio mėnesio elektros energijos biržos kainai, susiformavusiai Lietuvos kainų zonoje, pritaikius atitinkamą koeficientą. Manytina, kad esamas reguliavimas užtikrina, kad vartotojas dar mėnesio pradžioje galėtų žinoti elektros energijos kainą, pagal kurią jam bus apskaičiuotas suvartotos elektros energijos kiekis tą

mėnesį. Taip vartotojas galės koreguoti savo elektros energijos vartojimo įpročius. Jeigu būtų taikoma vidutinė einamojo mėnesio elektros energijos biržoje susiformavusi kaina, vartotojas garantinio tiekimo kainą geriausiu atveju sužinotų paskutinę einamojo (vartojimo) mėnesio dieną.

Siekiant sistemiškai suderinti EEĮ pakeitimo projekte siūlomas nuostatas su jau dabar priimtomis, tačiau dar neįsigaliojusiomis nuostatomis, siūloma Lietuvos Respublikos elektros energetikos įstatymo Nr. VIII-1881 pakeitimo įstatymo Nr. XIV-627 31 straipsnio pakeitimo įstatyme atitinkamai patikslinti nuostatas dėl garantinio tiekimo koeficiento mažinimo buitiniams vartotojams ir nuostatas, nustatančias vartotojų sutartinius santykius su garantiniu tiekėju, kurios įsigalios 2026 m. sausio 1 d. Pagal EEĮ 2 straipsnio 94 dalį, pažeidžiamas elektros energijos vartotojas (toliau – pažeidžiamas vartotojas) – buitinis vartotojas, kuris pats ir (ar) su juo bendrai gyvenantys asmenys gauna ir (ar) turi teisę gauti piniginę socialinę paramą pagal Lietuvos Respublikos piniginių socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymą ir kuris šio įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka turi teisę naudotis pažeidžiamais vartotojams nustatytais papildomomis garantijomis. Kitaip sakant, pažeidžiamu vartotoju laikomas buitinis elektros energijos vartotojas, kuris pagal Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymą gauna socialinę pašalpą ar kompensacijas. EEĮ 43 straipsnio 1 dalies 3 punkte įtvirtinta, kad pažeidžiami vartotojai patenka į paskutinį elektros rinkos liberalizavimo III etapą. Lietuvos Respublikos Seimas š. m. spalio 10 d. priėmė Lietuvos Respublikos elektros energetikos įstatymo Nr. VIII-1881 42, 43, 60 ir 69 straipsnių pakeitimo įstatymą Nr. XIV-1441, kuris jau įsigaliojo 2022 m. spalio 15 d. Pagal šio įstatymo nuostatas, elektros rinkos liberalizavimo III etapo pabaiga pratęsta iki 2026 m. sausio 1 d. (vietoj 2023 m. sausio 1 d.). Šios nuostatos iš esmės reiškia, kad elektros rinkos liberalizavimo III etapo vartotojai, įskaitant pažeidžiamus vartotojus, iki pat 2025 m. gruodžio 31 d. turi teisę naudotis valstybės reguliuojamu elektros energijos visuomeniniu tiekimu – t. y. turi teisę grįžti į visuomeninį tiekimą; net jei buvo pasirinkę nepriklausomą tiekėją, savaime grąžinami į visuomeninį tiekimą, jei jų pasirinktas nepriklausomas nevykdo įsipareigojimų (buvęs UAB „Perlas Energija“ atvejis). Tai iš esmės reiškia ir tai, kad įprastomis sąlygomis pažeidžiamų vartotojų garantiniame tiekime neturėtų būti iki pat 2026 m. sausio 1 d., o tokie buitiniai elektros energijos vartotojai galėtų naudotis visuomeninio tiekimo paslauga, kurią teikiant netaikomas koeficientas prie vidutinės biržos kainos. Todėl kitoks kainos nustatymas pažeidžiamais vartotojams Lietuvos Respublikos elektros energetikos įstatymo Nr. VIII-1881 pakeitimo įstatymo Nr. XIV-627 31 straipsnio pakeitimo įstatyme prasmingas tik nuo 2026 m. sausio 1 d. – tokiu atveju į garantinį tiekimą pasirinkusiems pažeidžiamais vartotojams garantinio tiekimo kaina iš esmės bus reguliuojama, t. y. ją atskirai pažeidžiamais vartotojams pagal palankesnę jos apskaičiavimo formulę nustatys VERT. Todėl nuo 2026 m. sausio 1 d. bus taikomas skirtingas garantinio tiekimo kainos paskaičiavimas elektros energijos pažeidžiamais vartotojams ir kitiems elektros energijos vartotojams.

EEĮ pakeitimo projektu siūloma EEĮ 69 straipsnį papildyti 7¹ dalimi, kurioje siūloma nustatyti, kad VERT turi teisę priimti sprendimą dėl skirtumo, susidariusio tarp VERT nustatytų ir faktinių elektros energijos įsigijimo technologinėms reikmėms kainų, taip pat VERT nustatytų ir prognozuojamų faktinių elektros energijos įsigijimo technologinėms reikmėms kainų už likusį laikotarpį, kuriam galioja nustatytos perdavimo ir (ar) skirstymo paslaugos kainos ir tarifai, bei pagrįstų sąnaudų, įvertinimo nustatant atskirą, nei nurodyta šio straipsnio 8 dalyje, papildomą dedamąją prie persiuntimo paslaugos kainos.

Pažymėtina, kad VERT, kiekvienais metais nustatydamą skirstymo ir perdavimo elektros energijos kainos viršutines ribas, vertina perdavimo sistemos ir skirstomųjų tinklų operatorių faktiškai patirtas elektros energijos įsigijimo sąnaudas technologinėms reikmėms bei apskaičiuoja skirtumą, susidariusį dėl prognozuotos vartotojams taikomuose elektros energijos tarifuose įvertintos elektros energijos įsigijimo kainos ir faktinės elektros energijos kainos neatitikties. Pavyzdžiui, remiantis skirstomųjų tinklų operatoriaus duomenimis, 2022 m. negautų pajamų dydis dėl nustatytos mažesnės nei faktinė elektros energijos įsigijimo kaina technologinėms reikmėms, planuojama, sudarys 134 mln. eurų.

Taip pat siūloma EEĮ 69 straipsnį papildyti 10¹ dalimi, kurioje siūloma nustatyti, kad, Vyriausybei priėmus sprendimą kompensuoti valstybės reguliuojamų kainų dalį, VERT galės

viršutines paslaugų kainų ribas ir (ar) paslaugų teikėjų nustatytas paslaugų kainas ir tarifus nustatyti ar keisti nesilaikydama EEĮ 69 straipsnio 6 ir 10 dalyse nurodytų kainų ir tarifų nustatymo ir taikymo terminų. Atsižvelgiant į EEĮ 69 straipsnio 10¹ dalies papildymą, siūloma atsisakyti perteklinės EEĮ 69 straipsnio 8¹ dalies.

EEĮ pakeitimo projekto nuostatos dėl laikino elektros energijos persiuntimo nutraukimo ir apribojimo.

Siūloma papildyti EEĮ 71 straipsnį nauja 4 dalimi, kurioje tinklų naudotojams numatomas analogiškas kaip gamintojams taikomas reglamentavimas, t. y. kad įgyvendinant ypatingos valstybinės svarbos projektus, atliekant naujų vartotojų ar gamintojų elektros įrenginių prijungimo prie elektros tinklų, elektros tinklų priežiūros darbus, išskyrus priežiūros darbus, kurie siekiant išvengti avarijos, sutrikimo ar gedimų elektros energetikos sistemoje ar tinklų operatoriaus elektros tinkle arba likviduoti patirtą avariją, sutrikimus ar gedimus arba EĮ nustatyta tvarka paskelbus ekstremaliąją energetikos padėtį, kai reikia vykdyti tinklų naudotojų atjungimus pagal avarinių atjungimų grafikus, elektros energijos persiuntimas gali būti laikinai nutrauktas ar apribotas ne ilgesniam kaip 336 valandų per 2 kalendorinius metus laikotarpiui. Taip pat numatoma, kad tinklų operatorius ir tinklų naudotojas gali susitarti dėl objektyviai pagrįsto ir reikalingo ilgesnio negu pirmiau nurodyto laikino elektros energijos persiuntimo nutraukimo ar apribojimo laikotarpio (EEĮ 71 straipsnio 8 dalis). Maksimalus 336 valandų per kalendorinius metus elektros energijos persiuntimo nutraukimo ir ribojimo laikotarpis, kurį viršijus reikalinga atlyginti tiesioginius nuostolius, numatytas atsižvelgiant į esamą praktiką ir tai, kad be elektros energijos persiuntimo nutraukimo ir ribojimo nėra įmanoma užtikrinti tinkamos elektros tinklų priežiūros, tvarios plėtros, teisės aktų nustatytais terminais prijungti naujų vartotojų ar gamintojų elektros įrenginių kartu reikšmingai nedidinant elektros energijos persiuntimo kainos. 336 valandų per 2 kalendorinius metus laikino elektros energijos nutraukimo ar ribojimo laikas nustatytas atsižvelgiant į šiuo metu galiojantį reglamentavimą dėl gamintojų ir praktikoje vykusių elektros energijos persiuntimo nutraukimus ar ribojimus:

- šis terminas nesiskiria nuo šiuo metu galiojančio EEĮ 71¹ straipsnio 3 dalyje nurodyto laikotarpio, taikomo gamintojų pagamintos elektros energijos persiuntimo į elektros tinklus nutraukimo ar ribojimo atveju;

- 336 valandų per 2 kalendorinius metus laikotarpis yra numatytas įvertinus tinklų operatoriaus elektros įrenginių rekonstrukcijai (esamų įrenginių keitimą kitais) objektyviai praktikoje reikalingą laiką. Minimas laikotarpis yra suminis per 2 kalendorinius metus, o kiekvienu atskiru atveju reikalingas laikotarpis skaičiuojamas priklausomai nuo atliekamų darbų objektyvios technologijos, įvertinus konkrečias sąlygas ir trukmę. Lietuvoje sparčiai plečiantis elektros energijos iš atsinaujinančių išteklių gamybai, tinklų operatoriams įgyvendinant strateginius, ypatingos valstybinės svarbos projektus, siekiant užtikrinti visuomenės interesus bei patikimą ir saugų elektros energijos tiekimą, reikalinga atlikti transformatorių pastočių, elektros tinklų rekonstrukciją, t. y. esamus įrenginius pakeisti naujais, ir dėl to iš dalies riboti ar nutraukti elektros energijos persiuntimą tinklų naudotojams, kurie prijungti prie rekonstruojamų elektros įrenginių. Pažymėtina, kad yra tokių darbų, pavyzdžiui, pakeisti galios transformatorių, ir kitų, kurių neįmanoma padaryti per trumpesnius terminus, atsižvelgiant į šioms įrenginiams nustatytus techninius, statybos darbus, darbų saugos bei kitus reikalavimus;

- pagal siūlomą reglamentavimą (kaip ir pagal šiuo metu galiojantį reglamentavimą) elektros energijos nutraukimo ir ribojimo terminai suprantami kaip bendriniai lietuvių kalbos terminai, t. y. reiškia elektros energijos srauto (srovės) atidalijimą, perskyrimą arba tokio srauto sumažinimą, vykdomą aktyviais tinklų operatoriaus veiksmais.

Pažymėtina, kad siūlomas reglamentavimas iš esmės nėra naujas – šiuo metu Elektros energijos tiekimo ir naudojimo taisyklių 133 punkte nurodoma, kad, operatoriui atliekant planinius elektros tinklų remonto ar techninės priežiūros darbus, vartotojams, turintiems trečią (III) patikimumo kategoriją, elektros energijos tiekimas gali būti nutraukiamas ne ilgiau kaip 168 valandoms per kalendorinius metus, o vartotojams, turintiems pirmą (I) ir (ar) antrą (II) patikimumo kategoriją, elektros tinklų planuojamų remontų ir (ar) techninės priežiūros trukmė per kalendorinius metus negali

viršyti 240 valandų. Įstatymo pakeitimu yra įstatymo lygmeniu įtvirtinamas trumpiausias šiuo metu galiojanti elektros energijos persiuntimo nutraukimo laiką atitinkantis laikotarpis. Tokie planiniai atjungimai neplanuojami ir neatliekami šaltuoju laikotarpiu.

Siekiant užtikrinti vartotojų teisių apsaugą taip pat siūloma numatyti, kad vartotojams, kurių elektros įrenginiai prijungti prie skirstomųjų tinklų, elektros energijos persiuntimas negali būti laikinai nutrauktas ilgiau kaip 24 valandas iš eilės, išskyrus atvejus, kai tinklų operatorius ir vartotojas, išskyrus būtiną vartotoją, susitaria kitaip.

Siekiant teisinio aiškumo ir apibrėžtumo, įstatymo lygmeniu (EEĮ 71 straipsnio 9 ir 10 dalys) numatoma nustatyti nuostolių už nepersiųstą elektros energijos kiekį apskaičiavimo ir atlyginimo tinklų naudotojui esmines sąlygas, įskaitant atvejus, kai nuostoliai nėra atlyginami. Siūloma numatyti, kad už nepersiųstą elektros energijos kiekį, esant ilgesniam kaip 336 valandų per 2 kalendorinius metus arba ilgesniam negu sutartam laikotarpiui bei esant ilgesniam nei 24 valandų laikotarpiui iš eilės, jeigu su vartotojais, kurių elektros įrenginiai prijungti prie skirstomųjų tinklų, išskyrus būtinius vartotojus, nesusitarta kitaip, su tuo susiję pagrįsti tiesioginiai nuostoliai, kaip jie kaip jie apibrėžti Civilinio kodekso 6.249 straipsnio 1 dalyje, apskaičiuojami ir atlyginami tinklų naudotojui energetikos ministro nustatyta tvarka.

Vadovaujantis teisingumo ir protingumo principais, siūloma patikslinti EEĮ 71 straipsnio 10 dalį:

- suteikiant teisę tinklų operatoriui tinklų naudotojui neatlyginti jo patirtų nuostolių dėl elektros energijos persiuntimo nutraukimo ar apribojimo ir tuo atveju, kai tinklų operatorius nustato tinklų naudotojo elektros įrenginių ir (ar) jų eksploatacijos trūkumus, dėl kurių gresia avarija, gedimai, sutrikimai ar kyla pavojus žmonių gyvybei ir saugumui, atsižvelgiant į tai, kad dažnesni atvejai (kaip nustatyta ir pagal šiuo metu galiojantį reglamentavimą dėl gamintojų) bus tie, kai būtent tinklų operatorius nustatys tinklų naudotojo elektros įrenginių ir (ar) jų eksploatacijos trūkumus, dėl kurių gresia avarija, gedimai, sutrikimai ar kyla pavojus žmonių gyvybei ir saugumui;

- numatyti, kad tinklų operatorius tinklų naudotojui neatlygina jo patirtų nuostolių, tinklų naudotojui viršijus suteiktą leistiną naudoti galią ir (ar) leistiną generuoti galią.

Keičiamomis EEĮ 71 straipsnio 2, 11 ir 15 dalimis siūloma patikslinti galiojančias nuostatas siekiant teisinio aiškumo ir nuoseklumo.

EEĮ 71 straipsnio 3 dalies pakeitimais siūloma nustatyti, kad, tinklų naudotojui sutikus, tinklų operatorius gali iš dalies arba visiškai atjungti tinklų naudotojo įrenginius ir anksčiau nei po 5 kalendorinių dienų. Vadovaujantis šiuo metu galiojančios redakcijos Elektros energijos tiekimo ir naudojimo taisyklėmis, tinklų naudotojai apie jų įrenginių visišką ar dalinį atjungimą informuojami raštu (paštu, elektroniniu paštu, per kurjerį, faksu), telefonu (skambučiu ar trumpąja žinute), viešai paskelbiant operatoriaus interneto svetainėje ar kitais sutartyje su tinklų naudotoju nurodytais būdais. Šiuo metu, net jei ir tinklų naudotojas sutinka (pastebėtina, kad kai kuriais atvejais tinklų naudotojui ankstesnis terminas gali būti netgi priimtinesnis), tinklų naudotojo įrenginius atjungti ir pradėti vykdyti naujų vartotojų ar gamintojų prijungimo prie elektros tinklų darbus galima tik po 5 kalendorinių dienų po pranešimo, kad nebūtų pažeistos EEĮ 71 straipsnio 3 dalies nuostatos. Taip pat siūloma nuostata leistų tinklų operatoriui efektyviau ir lanksčiau planuoti ir vykdyti naujų vartotojų ar gamintojų elektros įrenginių prijungimo prie elektros tinklų ar elektros tinklų priežiūros darbus, kartu nepažeidžiant tinklų naudotojų teisių, kadangi šie asmenys turėtų galimybę nesutikti su ankstesniu atjungimo laiku. Tinklų naudotojų sutikimai būtų užfiksuojami raštu (pavyzdžiui, elektroniniu paštu) arba pokalbių įrašuose.

Siekiant teisinio aiškumo dėl nuostolių atlyginimo ir kad būtų įvertinama pirminė elektros energijos persiuntimo nutraukimo ar apribojimo priežastis, EEĮ 71 straipsnį siūloma papildyti 6 dalimi, įtvirtinant atgręžtinių reikalavimų teisę į kitą tinklų operatorių. T. y. tais atvejais, kai elektros energijos persiuntimas tinklų naudotojams laikinai nutraukiamas ar apribojamas dėl kito tinklų operatoriaus įgyvendinamų ypatingos valstybinės svarbos projektų, kito tinklų operatoriaus valdomuose elektros tinkluose vykdomo naujų vartotojų ar gamintojų elektros įrenginių prijungimo prie elektros tinklų, šio tinklo priežiūros darbų, išskyrus priežiūros darbus, kurie atliekami elektros energijos persiuntimą nutraukus ar apribojus be išankstinio įspėjimo, kai tuo siekiama išvengti

avarijos, sutrikimo ar gedimų elektros energetikos sistemoje ar tinklų operatoriaus elektros tinkle arba likviduoti patirtą avariją, sutrikimus ar gedimus arba Energetikos įstatyme nustatyta tvarka paskelbus ekstremaliąją energetikos padėtį, kai reikia vykdyti tinklų naudotojų atjungimus pagal avarinių atjungimų grafikus, ir dėl to susidaro ilgesnis kaip 336 valandų per 2 kalendorinius metus elektros energijos persiuntimo nutraukimo ar apribojimo laikotarpis ar ilgesnis nei 24 valandų iš eilės vartotojų, kurių elektros įrenginiai prijungti prie skirstomųjų tinklų, atveju, elektros energijos persiuntimo nutraukimo laikotarpis, elektros tinklų operatorius, prie kurio valdomų elektros tinklų prijungti tinklų naudotojo elektros įrenginiai, turi atgręžtinių reikalavimų teisę į šį tinklų operatorių. Siekiant teisinio aiškumo siūloma numatyti, kad atgręžtinių reikalavimų atveju tinklų operatoriaus patirti nuostoliai yra apskaičiuojami proporcingai laikui, kurį elektros energijos persiuntimas laikinai nutraukiamas ar apribojamas dėl kito tinklų operatoriaus įgyvendinamų ypatingos valstybinės svarbos projektų, kito tinklų operatoriaus valdomuose elektros tinkluose vykdomo naujų vartotojų ar gamintojų elektros įrenginių prijungimo prie elektros tinklų, elektros tinklų priežiūros darbų, išskyrus priežiūros darbus, kurie atliekami elektros energijos persiuntimą nutraukus ar apribojus be išankstinio įspėjimo, kai tuo siekiama išvengti avarijos, sutrikimo ar gedimų elektros energetikos sistemoje ar tinklų operatoriaus elektros tinkle arba likviduoti patirtą avariją, sutrikimus ar gedimus arba Energetikos įstatyme nustatyta tvarka paskelbus ekstremaliąją energetikos padėtį, kai reikia vykdyti tinklų naudotojų atjungimus pagal avarinių atjungimų grafikus. Siekiant įgalinti operatorių bendradarbiavimą, siūloma numatyti, kad atgręžtinių reikalavimų dydis nustatomas bendroje tinklų operatorių susitarimu sudaromoje komisijoje.

Visų tinklų naudotojų (analogiškai kaip numatyta galiojančiame reglamentavime dėl gamintojų) atveju siūloma įtvirtinti, kad į maksimalų 336 valandų per 2 kalendorinius metus laikotarpį nėra įtraukiamas laikas, kai elektros energijos persiuntimas laikinai nutraukiamas ar apribojamas tinklų naudotojui sutikus su kitokiomis elektros energijos persiuntimo sąlygomis, be kurių būtų neįmanomas jo elektros įrenginių prijungimas prie elektros tinklų (EEĮ 71 straipsnio 4 dalis); atitinkamai, siekiant teisinio aiškumo, EEĮ 71 straipsnio 10 dalis papildoma 7 punktu. Taip pat siūloma aiškiai nurodyti, kad į maksimalų 336 valandų per 2 kalendorinius metus laikotarpį nėra įtraukiamas laikas atliekant elektros tinklų priežiūros darbus, kai priežiūros darbai atliekami elektros energijos persiuntimą nutraukus ar apribojus be išankstinio įspėjimo, kai tuo siekiama išvengti avarijos, sutrikimo ar gedimų elektros energetikos sistemoje ar tinklų operatoriaus elektros tinkle arba likviduoti patirtą avariją, sutrikimus ar gedimus arba Energetikos įstatyme nustatyta tvarka paskelbus ekstremaliąją energetikos padėtį, kai reikia vykdyti tinklų naudotojų atjungimus pagal avarinių atjungimų grafikus.

Siekiant užtikrinti tinkamą tinklų naudotojų teisių apsaugą ir siekiant teisinio aiškumo, keičiamoje EEĮ 71 straipsnio 12 dalyje siūloma detalizuoti, kad, viršijus maksimalų elektros energijos persiuntimo nutraukimo ar apribojimo laikotarpį, tinklų operatorius kas dvejus kalendorinius metus per 3 mėnesius pasibaigus antriems kalendoriniams metams informuoja apie tai tinklų naudotojus energetikos ministro nustatyta tvarka. EEĮ 71 straipsnio 13 dalyje siūloma nustatyti, kad prašymą dėl tiesioginių nuostolių atlyginimo tinklų naudotojai galės pateikti iš karto po tiesioginių nuostolių atsiradimo, tačiau visais atvejais ne vėliau kaip per 6 mėnesius nuo informacijos apie tai, kad elektros energijos persiuntimas buvo nutrauktas ar apribotas ilgiau nei nustatytas maksimalus laikotarpis, gavimo. Taip pat detalizuojami prašymų nagrinėjimo tvarkos esminiai aspektai – atsižvelgiant į tai, kad kartu su prašymais bus teikiama ir turės būti nuodugnai įvertinta nuostolių atlyginimo pagrįstumui įvertinti reikalinga informacija ir tinklų operatoriams reikės nagrinėti ne tik gamintojų, bet ir kitų tinklų naudotojų prašymų, EEĮ 71 straipsnio 14 dalyje siūloma numatyti, kad tinklų operatorius privalo tinklų naudotojo prašymą išnagrinėti ne vėliau kaip per 60 kalendorinių dienų nuo prašymo gavimo dienos, o atsižvelgiant į tai, kad tam tikrais sudėtingais atvejais (potencialaus ginčo tarp tinklų operatoriaus ir tinklo naudotojo) prašymams nagrinėti gali būti sudaroma komisija, susidedanti iš tinklų operatoriaus ir tinklų naudotojo atstovų, ir tokios komisijos sudarymui bei veiklai bus reikalingas ilgesnis laikas, patikslinama, kad šiais atvejais prašymo nagrinėjimo terminas gali būti pratęsiamas 30 kalendorinių dienų. Šia nuostata siekiama užtikrinti, kad būtų sudarytos prielaidos tinkamai išnagrinėti tinklų naudotojo prašymą, taip užtikrinant šių asmenų teises.

Atsižvelgiant į tai, kad nustatomos analogiškos laikino elektros energijos persiuntimo nutraukimo ir apribojimo nuostatos, siūloma EEĮ 71¹ straipsnį pripažinti netekusiu galios, patikslinti EEĮ 71 straipsnio pavadinimą ir 71 straipsnio 16 dalyje nurodyti, kad gamintojo pagamintos elektros energijos persiuntimo į elektros tinklus nutraukimui ir ribojimui *mutatis mutandis* taikomos šio straipsnio 1–4 ir 6–15 dalių nuostatos, ir šioje dalyje numatyti specifinę tik gamintojo pagamintos elektros energijos persiuntimo į elektros tinklus nutraukimui ir ribojimui taikomą nuostatą – be 71 straipsnio 9 dalyje nurodytų aplinkybių, apskaičiuojant tiesiogiai susijusių pagrįstų nuostolių už nepersiųstą pagamintos elektros energijos kiekį, esant ilgesniam negu šio straipsnio 4 dalyje nurodytam laikotarpiui arba ilgesniam negu pagal šio straipsnio 8 dalį sutartam laikotarpiui, dydį taip pat įvertinamos gamintojo prarastos negautos pajamos ir sutaupymai. Sutaupymų (pavyzdžiui, susijusių su balansavimo energijos sąnaudomis) įvertinimas siūlomas numatyti atsižvelgiant į šiuo metu galiojančio EEĮ 71¹ straipsnio 5 dalies 2 punktą bei į Civilinio kodekso 6.249 straipsnio 6 dalį, kurioje numatyta, kad kai dėl to paties veiksmo atsirado ir žala, ir nauda nukentėjusiam asmeniui, tai gauta nauda nepažeidžiant protingumo, sąžiningumo ir teisingumo kriterijų gali būti įskaitoma į nuostolius.

Vadovaujantis teisingumo ir protingumo principais, taip pat siūloma papildyti EEĮ 69 straipsnį ir numatyti, kad VERT, nustatydamas viršutines perdavimo ir skirstymo paslaugų kainų ribas, įvertina tinklų operatoriaus patirtas pagrįstas išlaidas, susijusias su pagrįstų tiesioginių nuostolių atlyginimo administravimu viršijus EEĮ 71 straipsnio 4 ar 5 dalyje nustatytą elektros energetikos persiuntimo nutraukimo laikotarpį arba pagal 71 straipsnio 8 dalį sutartą laikotarpį.

Tokiu būdu sistemaiškai įstatymo lygmeniu būtų reglamentuotos nuostatos dėl elektros energijos persiuntimo laikino nutraukimo ar apribojimo tinklų naudotojams, o suvienodinus reglamentavimą su reglamentavimu, taikomu gamintojams, būtų užtikrinamas lygiateisiškumo principo įgyvendinimas.

Siekiant užtikrinti galimybę tinkamai pasirengti įgyvendinti pakeitimus, siūloma numatyti, kad laikino elektros energijos persiuntimo iš elektros tinklų nutraukimo ir apribojimo reglamentavimo pakeitimai įsigaliotų 2023 m. liepos 1 d.

Siekiant teisinio aiškumo, siūloma papildyti EEĮ 2 straipsnio 111 dalį ir numatyti, kad kitos šiame įstatyme vartojamos sąvokos suprantamos taip, kaip jos apibrėžtos Civiliniame kodekse (EEĮ pakeitimo projekto 1 straipsnis). Atsižvelgiant į šį papildymą bei vadovaujantis Teisės aktų projektų rengimo rekomendacijų, patvirtintų Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2013 m. gruodžio 23 d. įsakymu Nr. 1R-298 „Dėl Teisės aktų projektų rengimo rekomendacijų patvirtinimo“, 112 punktu, kuriame nurodoma, jei teisės akto pavadinimas, prasidedantis žodžiais „Lietuvos Respublikos“, minimas ne kartą, pirmą kartą parašius visą pavadinimą, toliau jis gali būti rašomas be žodžių „Lietuvos Respublikos“, papildomai neįvedant trumpinio, ir kad vieną kartą tekste nurodžius sutrumpintą pavadinimą, toliau tekste jis turi būti rašomas nuosekliai be žodžių „Lietuvos Respublikos“, patikslinama EEĮ 46 straipsnio 1 dalis bei 75¹ straipsnio 4 dalis.

EEĮ pakeitimo projekto nuostatos dėl elektros energijos persiuntimo elektros tinklais atnaujinimo.

EEĮ pakeitimo projekte dėstomo EEĮ 72¹ straipsniu siekiama įstatymo lygmeniu nustatyti elektros energijos persiuntimo elektros tinklais atnaujinimo jam nutrūkus (t. y. tuo atveju, kai elektros energija nebėra persiunčiama elektros tinklais nesant aktyvių tinklų operatoriaus veiksmų) trukmę, tuo pakeičiant šiuo metu įstatymo įgyvendinamuosiuose teisės aktuose nustatytą elektros energijos persiuntimo elektros tinklais patikimumo teisinį reglamentavimą, pagal kurį vartotojai priskiriami vienai iš trijų patikimumo kategorijų.

EEĮ pakeitimo projekto 15 straipsniu siūloma papildyti EEĮ nauju 72¹ straipsniu, kuriuo numatoma nustatyti, kad, nutrūkus elektros energijos persiuntimui, išskyrus šio straipsnio 3 dalyje numatytus atvejus:

- perdavimo sistemos operatorius turi atnaujinti elektros energijos persiuntimą vartotojams ne vėliau kaip per 12 valandų;
- skirstomųjų tinklų operatorius turi atnaujinti elektros energijos persiuntimą vartotojams ne vėliau kaip per 6 valandas, kai vartotojo elektros įrenginiai įrengti miestuose, kuriuose gyvena

daugiau kaip 80 tūkstančių gyventojų, bei LEZ teritorijose ir ne vėliau kaip per 12 valandų, kai vartotojų elektros įrenginiai įrengti kitoje Lietuvos Respublikos teritorijoje;

- tuo atveju, jeigu tinklų operatorius neatnaušina elektros energijos persiuntimo siūlomo EEĮ 72¹ straipsnio 1 dalyje nurodytais terminais, vartotojo prašymu jis turi sumokėti vartotojui kompensaciją, išskyrus atvejus, kai elektros energijos persiuntimas:

1) nutrūko dėl:

a) vartotojo kaltės;

b) gamtos reiškinių (potvynio, perkūnijos, apšalo, šlapdribos, audros, škvalo, ižo ar panašiai) ir gaisro atvejais;

c) karo, teroristinių veiksmų;

d) nenugalimos jėgos aplinkybių;

e) valstybės veiksmų;

f) būtinojo reikalingumo;

2) buvo nutrauktas:

a) siekiant apsaugoti visuomenės interesus, įskaitant atvejį, kai tai būtina siekiant išvengti ekstremaliosios energetikos padėties arba Lietuvos Respublikos energetikos įstatyme nustatyta tvarka paskelbus ekstremaliąją energetikos padėtį;

b) siekiant išvengti avarijos, sutrikimo ar gedimų elektros energetikos sistemoje ar tinklų operatoriaus elektros tinkle arba likviduoti patirtą avariją, sutrikimus ar gedimus;

c) vartotojams ir (ar) gaminantiems vartotojams viršijus leistinos naudoti galios ir (ar) leistinos generuoti galios dydį arba nevykdant susitarimų dėl kitų elektros energijos persiuntimo sąlygų, be kurių būtų neįmanomas jų elektros įrenginių prijungimas prie tinklų operatoriaus elektros tinklų.

EEĮ 72¹ straipsnio 3 dalyje siūloma numatyti, kad tuo atveju, jeigu elektros energijos persiuntimas nutrūko dėl gamtos reiškinių (potvynio, perkūnijos, apšalo, šlapdribos, audros, škvalo, ižo ar panašiai) sukeltos energetikos objektų ir įrenginių avarijos, kurios kriterijai numatyti energetikos objektų ir įrenginių avarijų ir sutrikimų tyrimą reglamentuojančiuose teisės aktuose, ar gaisro ir tinklų operatorius neatnaušina elektros energijos persiuntimo per 72 valandas, vartotojo prašymu jis taip pat turi sumokėti vartotojui VERT nustatyta tvarka apskaičiuotą kompensaciją.

Siekiant užtikrinti tinklų operatorių veiklos efektyvumą, EEĮ pakeitimo projekto 16 straipsnyje numatoma, kad nuo 2027 m. sausio 1 d. elektros energijos persiuntimui nutrūkus dėl gamtos reiškinių, elektros energijos persiuntimas turi būti atnaujinamas per 48 valandas.

Svarbu ir tai, kad EEĮ 72¹ straipsnio 4 dalyje siūloma numatyti, jog EEĮ 72¹ straipsnio 2 ir 3 dalyse nurodytas metinis viename vartotojo objektui išmokamos kompensacijos dydis negali viršyti pusės vartotojui per praėjusius paskutinius kalendorinius metus priskaičiuotų persiuntimo paslaugos mokesčių sumos (neįskaiciuojant pridėtinės vertės mokesčio) už konkretų vartotojo objektą, išskyrus atvejus, kai elektros energijos persiuntimas nutrūksta ir nėra atnaujinamas šio straipsnio 1 dalyje nurodytais terminais daugiau kaip du kartus per metus. Tuo atveju, jeigu elektros energija būtų vartojama ne visus metus, didžiausia mokėtina kompensacijos suma būtų apskaičiuojama proporcingai faktiniam elektros energijos vartojimo laikui. Kai persiuntimas nutrūksta ir nėra atnaujinamas šio straipsnio 1 dalyje nurodytais terminais daugiau nei du kartus per metus, paskesniais atvejais kiekvienos išmokamos kompensacijos dydžio maksimali riba prilyginama pusei vartotojo per kalendorinius metus už konkretų vartotojo objektą priskaičiuotų persiuntimo paslaugos mokesčių sumos (be pridėtinės vertės mokesčio). Kompensacijos vartotojams nemokamos, kai yra viršyta metinė viename vartotojo objektui galima išmokėti kompensacijos suma.

Naujas reglamentavimas vartotojams, kurių elektros įrenginiai įrengti už miestų, kuriuose yra daugiau kaip 80 tūkstančių gyventojų, ribos, gerokai sutrumpins elektros energijos persiuntimo atnaujinimo trukmę (nuo dabar galiojančios 24 valandų trukmės, taikomos trečią patikimumo kategoriją turintiems vartotojams, iki 12 valandų), todėl daugeliui vartotojų padidės aprūpinimo elektros energija patikimumas.

EEĮ pakeitimo projekte dėstomo EEĮ 72¹ straipsnyje siūloma nustatyti tinklų operatoriui pareigą tais atvejais, kai elektros energijos persiuntimas neatnaujinamas EEĮ 72¹ straipsnio 1 arba 3

dalyje nurodytais terminais, ne vėliau kaip per 45 kalendorines dienas nuo elektros energijos persiuntimo atnaujinimo momento informuoti vartotoją apie teisę kreiptis dėl EEĮ 72¹ straipsnio 2 ir 3 dalyse nurodytos kompensacijos bei vartotojo prašymu sumokėti vartotojui, vadovaujantis VERT patvirtinta metodika apskaičiuotą kompensaciją, išskyrus nustatytas išimtis. Šios nuostatos sudarys prielaidas vartotojams padengti minimalius nuostolius, kurie atsiras dėl elektros energijos persiuntimo atnaujinimo trukmės viršijimo.

Siekiant užtikrinti tinkamą vartotojų teisių apsaugą, EEĮ pakeitimo projekte dėstomo EEĮ 72¹ straipsnyje taip pat siūloma reglamentuoti prašymo dėl nuostolių atlyginimo pateikimo ir nagrinėjimo tvarkos esminius aspektus.

Siekiant teisinio aiškumo ir apibrėžtumo įrengiant elektros tinklus numatoma, kad, kai būtina užsitikrinti didesnio, nei numatyta EEĮ 72¹ straipsnio 1 dalyje, patikimumo aprūpinimą elektros energija, vartotojai, išskyrus buitinius, kreipiasi į tinklų operatorių dėl rezervinės linijos, ar dėl tiesioginės skirstymo linijos įrengimo ir (ar) patys įsirengia elektros energijos šaltinius, kurie užtikrina nuo skirstomųjų tinklų operatoriaus elektros tinklų nepriklausomą elektros energijos tiekimą.

Šie pakeitimai užtikrintų vienodą techninių vartotojo elektros įrenginių prijungimo prie elektros tinklų aspektų traktavimą ir įgyvendinimą tiek praktikoje, tiek EEĮ įgyvendinamuosiuose teisės aktuose ir tinklų operatorių rengiamuose dokumentuose.

Siekiant užtikrinti skaidrų ir vienodą apmokėjimą už rezervinės ar tiesioginės skirstymo linijos įrengimą, taip pat siūloma numatyti, kad vartotojas tinklų operatoriui kompensuoja 100 procentų visų tinklų operatoriaus sąnaudų, patirtų tinklų operatoriaus pagal vartotojo išreikštą poreikį įrengiant šias linijas (EEĮ pakeitimo projekte dėstomo EEĮ 72¹ straipsnio 7 dalis).

EEĮ pakeitimo projekte (keičiamas EEĮ 69 straipsnis) taip pat siekiama įstatymo lygmeniu nustatyti, kad:

- VERT, nustatydamą viršutines perdavimo ir skirstymo paslaugų kainų ribas, įvertina tinklų operatoriaus pagrįstas išlaidas, susijusias su kompensacijų, nurodytų EEĮ 72¹ straipsnio 2 ir 3 dalyse, apskaičiavimo ir išmokėjimo administravimu;

- tuo atveju, jeigu tinklų operatoriaus sąnaudų kompensacijoms, nurodytoms EEĮ 72¹ straipsnio 2 ir 3 dalyse, išmokėti patiriamos, kai elektros energijos persiuntimas buvo nutrauktas dėl trečiųjų asmenų kaltės (išskyrus dėl operatoriaus įgaliotų trečiųjų asmenų kaltės) ir neatnaujintas šio įstatymo 72¹ straipsnio 1 ir 3 dalyse nurodytais terminais, tinklų operatorius imasi visų priemonių, kurios reikalingos, kad būtų nustatytas kaltas asmuo ir išieškota padaryta žala, įskaitant vartotojams sumokėtų kompensacijų sumas. Jeigu tinklų operatoriui pritaikius šias priemones išaiškėja, kad nėra galimybės nustatyti trečiųjų asmenų, dėl kurių kaltės buvo nutrauktas elektros energijos persiuntimas, ir reguliuojamos veiklos ataskaitų patikrą atliekančio auditoriaus išvadoje nėra nustatyta kitaip, tinklų operatoriaus patirtos sąnaudų kompensacijoms išmokėti įvertinamos nustatant viršutines perdavimo ar skirstymo paslaugų kainų ribas.

Siekiant išvengti teisinio neapibrėžtumo, EEĮ pakeitimo projekte dėstomo EEĮ 72¹ straipsnyje reglamentuojama, kad tuo atveju, jeigu tinklų operatorius neatnauja elektros energijos persiuntimo šio straipsnio 1 ir 3 dalyse nurodytais terminais dėl įvykių kito tinklų operatoriaus valdomuose elektros tinkluose ir vartotojo prašymu sumoka vartotojui, kompensaciją, tinklų operatorius, prie kurio valdomų elektros tinklų prijungti vartotojo elektros įrenginiai, turi atgręžtinių reikalavimų teisę į kitą tinklų operatorių. Atgręžtiniai reikalavimai yra apskaičiuojami proporcingai laikui, kurį elektros energijos persiuntimas buvo nutrūkęs dėl įvykių kito tinklų operatoriaus valdomuose elektros tinkluose. Atgręžtinių reikalavimų dydis nustatomas bendroje tinklų operatorių susitarimu sudaromoje komisijoje.

Pažymėtina, kad, vadovaudamasi EEĮ 9 straipsnio 3 dalies 3 punktu, VERT nustato elektros energijos persiuntimo patikimumo ir paslaugų kokybės reikalavimus, kurie nustatyti Elektros energijos persiuntimo patikimumo ir paslaugų kokybės rodiklių apraše, patvirtintame VERT 2009 m. birželio 11 d. nutarimu Nr. O3-75 „Dėl Elektros energijos persiuntimo patikimumo ir paslaugų kokybės rodiklių aprašo patvirtinimo“ (toliau – Aprašas). Įgyvendinant teisėkūros aiškumo ir sistemiškumo principus bei siekiant išvengti pernelyg didelės EEĮ pakeitimo projekto apimties, EEĮ

pakeitimo projekte siūlomi reglamentuoti tik esminiai elektros energijos persiuntimo elektros tinklais atnaujinimo teisinio reglamentavimo principai. Tai, kaip bus skaičiuojamas 6 ir 12 valandų atnaujinimo laikas ir kaip bus fiksuojami tokie atvejai (vieta, nustatymo būdas, pradžios data ir laikas, pabaigos data ir laikas, elektros energijos persiuntimo atkūrimo požymis (visas / dalinis), trukmė) bus detaliai reglamentuota Apraše.

EEĮ pakeitimo projekte numatoma, kad elektros energijos persiuntimo elektros tinklais atnaujinimo jam nutrūkus teisinio reglamentavimo pakeitimai įsigaliotų 2023 m. liepos 1 d. Kartu siūloma nustatyti pereinamąjį laikotarpį iki 2025 m. gruodžio 31 d., kuris užtikrins vienodas ir nediskriminacines sąlygas visiems esamiems elektros energijos vartotojams įsivertinti pageidaujamą didesnio patikimumo aprūpimo elektros energija poreikį ir suteiks pakankamą laikotarpį prireikus įgyvendinti reikiamus techninius sprendimus (EEĮ pakeitimo projekto 18 straipsnis).

EEĮ pakeitimo projekto 19 straipsnyje siūloma numatyti, kad Energetikos ministerija atlieka šio įstatymo 15 ir 16 straipsniuose išdėstyto EEĮ 72¹ straipsnio 3 dalyje nustatytos elektros energijos persiuntimo nutraukimo trukmės, nuo kurios pradedama skaičiuoti kompensacija, nustatyto galiojančio teisinio reguliavimo poveikio *ex post* vertinimą (toliau – *ex post* vertinimas). EEĮ pakeitimo projekto 19 straipsnio 2 dalyje siūloma numatyti, kad *Ex post* vertinimo laikotarpis – 7 metai nuo šio įstatymo 9 straipsnyje išdėstyto 72¹ straipsnio 3 dalies įsigaliojimo dienos. *Ex post* vertinimas turi būti atliktas per 12 mėnesių nuo *ex post* vertinimo laikotarpio pabaigos.

EĮ pakeitimo projekto siūlomos naujos nuostatos.

EĮ pakeitimo projekte (keičiama EĮ 21 straipsnio 4 dalis) patikslinama, kad nepriklausomo tiekėjo leidimo vykdyti nepriklausomo elektros energijos tiekimo veiklą galiojimas sustabdomas nedelsiant, tačiau ne vėliau ne vėliau kaip per 3 darbo dienas nuo pažeidimų nustatymo dienos, jei nepriklausomas tiekėjas pateikia prašymą sustabdyti leidimo galiojimą (šis sustabdymo nedelsiant pagrindas bus taikomas ir kitoms energetikos įmonėms, ne tik nepriklausomam tiekėjui, kai asmuo pats VERT prašo sustabdyti jo licencijos galiojimą, nėra prasmės tokio asmens dar prieš 30 dienų įspėti apie tokį galiojimo sustabdymą).

Tuo atveju, kai nepriklausomas tiekėjas, pasibaigus kiekvienam ketvirčiui, per nustatytą terminą VERT neteikia informacijos skirtos patikrinti nuosavo kapitalo santykio atitiktį su įstatiniu kapitalu, pasibaigus kiekvienam mėnesiui neteikia VERT informacijos apie savo prisiimtus ir įvykdytus išpareigojimus buitiniams vartotojams, kuri reikalinga VERT patikrinti, ar nepriklausomo tiekėjo prievolių įvykdymo užtikrinimas atitinka EEĮ nustatytus reikalavimus, EEĮ pakeitimo projekte nustatytais terminais nepateikia VERT naujo prievolių įvykdymo užtikrinimo ir jo sumos pagrindžiančių dokumentų, prievolių įvykdymo užtikrinimas neatitinka EEĮ pakeitimo projekte numatyto minimalaus prievolių įvykdymo užtikrinimo galiojimo termino arba prievolių įvykdymo užtikrinimo suma neatitinka EEĮ pakeitimo projekte nustatytų reikalavimų, tokiam nepriklausomam tiekėjui leidimas būtų stabdomas bendra EĮ 21 straipsnio 4 dalyje nustatyta tvarka – pirmiausia nepriklausomas tiekėjas bus įspėjamas apie neatitikimus ir jam nustatomas ne ilgesnis kaip 30 kalendorinių dienų terminas trūkumams pašalinti. Tik po šio termino ir jei nepriklausomas tiekėjas nepašalins trūkumų, būtų sustabdomas leidimo vykdyti nepriklausomo elektros energijos tiekimo veiklą galiojimas.

Nepriklausomo tiekėjo leidimas vykdyti nepriklausomo elektros energijos tiekimo veiklą leidimas panaikinamas nedelsiant, tačiau ne vėliau kaip per vieną darbo dieną nuo pažeidimų nustatymo dienos, jei: įsiteisėja teismo nutartis energetikos įmonei – juridiniam asmeniui – iškelti bankroto bylą arba kreditorių susirinkimas priima nutarimą energetikos įmonei – juridiniam asmeniui – bankroto procedūras atlikti ne teismo tvarka (reikalavimas taikomas ir kitoms energetikos įmonėms, ne tik nepriklausomam tiekėjui); įsiteisėja teismo nutartis fiziniam asmeniui, turėjusiam leidimą, iškelti bankroto bylą, tačiau jis per 10 darbo dienų nuo teismo nutarties įsiteisėjimo nepateikia VERT teismo leidimo vykdyti individualią veiklą arba įsiteisėja teismo nutartis, kuria patvirtinamas fizinio asmens mokymo atkūrimo planas, kuriame nenumatyta, kad fizinis asmuo vykdys individualią veiklą (reikalavimas taikomas ir kitoms energetikos įmonėms, turinčioms licencijas, leidimus ar atestatus, ne tik nepriklausomam tiekėjui). Tuo atveju, jeigu nepriklausomas tiekėjas neatitinka EEĮ pakeitimo projekte įtvirtinto nuosavo kapitalo santykio su įstatiniu kapitalu (tai iš esmės reiškia nepriklausomo

tiekJo nemokumą), kaip ir Turizmo įstatyme nustatoma, kad nepriklausomas tiekėjas pirmiausia įspėjamas apie galimą leidimo galiojimo panaikinimą ir nustatomas ne ilgesnis kaip 3 mėnesių laikotarpis nuo įspėjimo gavimo dienos, per kurį turi būti pašalintas nurodytas reguliuojamosios veiklos pažeidimas. Jeigu per šį laikotarpį nepriklausomas tiekėjas nepašalina neatitikimo, leidimo vykdyti nepriklausomo elektros energijos tiekimo veiklą galiojimas panaikinamas.

UAB „Perlas Energija“ š. m. rugpjūčio 5 d. viešai informavo, kad nuo š. m. rugsėjo 5 d. vienašališkai keičia su buitiniams vartotojais sudarytų sutarčių sąlygas, – vietoj fiksuotos kainos planų pradeda siūlyti tik su elektros energijos birža susietus planus. 2022 m. rugpjūčio 18 d. UAB „Perlas Energija“ informavo, kad nuo š. m. rugsėjo 1 d. stabdo savo, kaip nepriklausomo elektros energijos tiekėjo, veiklą.

UAB „Perlas Energija“ buitiniams vartotojams, kurie iki rugsėjo 1 d. nepasirinko nepriklausomo elektros energijos tiekėjo, pagal šiuo metu galiojančias EEĮ nuostatas užtikrinamas garantinis tiekimas, kurio kaina rugsėjo mėn. be valstybės taikomos kompensacijos siekė 0,82 Eur/kWh. Atsižvelgiant į tai, manytina, kad tokie buitiniai vartotojai atsidurtų blogesnėje situacijoje, palyginti su kitomis vartotojų, gaunančių valstybės kompensaciją elektros tarifui, grupėmis, kadangi, nors ir tinkamai įvykdė jiems EEĮ nustatytą pareigą atitinkamu liberalizavimo etapu rinktis nepriklausomą elektros energijos tiekėją, už elektros energiją dėl UAB „Perlas Energija“ veiksmų mokės kur kas daugiau nei kiti vartotojai (garantiniam tiekimui taikomas 1,25 papildomas koeficientas), kurių nepriklausomas tiekėjas tęsia veiklą. Taip pat laikas, per kurį jie turėtų pasirinkti nepriklausomą tiekėją, buvo trumpesnis dėl nepriklausomo tiekėjo veiksmų, palyginti su kitomis vartotojų grupėmis, kurie nepriklausomam tiekėjui pasirinkti turėjo ilgesnį laiką. Atsižvelgiant į tai, tokiems buitiniams vartotojams siūloma kompensuoti skirtumą tarp garantinio tiekimo kainos ir visuomeninio tiekimo kainos su valstybės kompensacija (24 ct/kWh), kuris negali būti didesnis kaip 60 procentų galutinės elektros energijos kainos (EĮ 19² straipsnio 1 dalies pakeitimas). Ši nuostata yra riboto galiojimo ir būtų taikoma: 1) iki 2022 m. gruodžio 31 d., jeigu nepriklausomo tiekėjo veiksmai ar neveikimas atlikti 2022 metais; 2) iki 2023 m. balandžio 30 d., jeigu nepriklausomo elektros energijos tiekėjo veiksmai ar neveikimas atlikti nuo 2023 m. sausio 1 d. iki 2023 m. balandžio 30 d., nuostata netaikoma, jeigu nepriklausomas tiekėjas turi galiojančią prievolių įvykdymo užtikrinimą.

Taip pat siekiant išvengti galimų piktnaudžiavimų dėl naudojimosi į garantinį tiekimą patekusių buitinių vartotojų kompensacija, neviršijančia 60 procentų galutinės elektros energijos kainos, nustatoma, kad ši nuostata dėl kompensacijos į garantinį tiekimą patekusiems vartotojams netaikoma buitiniams elektros energijos vartotojams, kurie dėl jų pasirinkto nepriklausomo tiekėjo veiksmų ar neveikimo pasirinko kitą nepriklausomą tiekėją ir vėliau su juo nutraukė sutartį, norėdami, kad jiems būtų užtikrinamas elektros energijos garantinis tiekimas.

EĮ pakeitimo projekte taip pat siekiama įtvirtinti, kad taikant nuostatą dėl kompensacijos į garantinį tiekimą patekusiems buitiniams vartotojams, neviršijančios 60 procentų galutinės elektros energijos kainos, netaikomas EĮ 19² straipsnio 3 dalyje įtvirtintas reikalavimas (Energetikos ministerija neturi kreiptis į VERT ir VERT neturi pateikti skaičiavimų dėl tokio kompensavimo dydžio), nes toks kompensavimo dydis jau aiškiai įtvirtintas naujoje siūlomoje EĮ 19² straipsnio 1 dalies formuluotėje. Taip pat nutikus tokiems atvejams valstybė turės imtis veiksmų dėl tokių buitinių vartotojų nedelsiant. Tokiu atveju taip pat būtų netaikoma EĮ 19² straipsnio 4 dalies nuostata, numatanti, kad konkretus dalinio kompensavimo taikymo laikotarpis prasideda kalendorinio pusmečio pirmo mėnesio pirmą dieną, kadangi dėl tokių aplinkybių buitiniai vartotojai į garantinį tiekimą gali patekti bet kuriuo metu.

EĮ pakeitimo projektu taip pat siekiama užtikrinti teisėtų valstybės interesų apsaugą tuo atveju, jeigu valstybė dėl nepriklausomo tiekėjo įsipareigojimų nevykdymo buitiniams vartotojams išmokėjo kompensacijas, – siūloma numatyti, kad Vyriausybės įgaliota institucija, nesant buitinių vartotojų kaltės, privalo kreiptis į nepriklausomą tiekėją, nevykdantį prisiimtų įsipareigojimų, vienašališkai nutraukusį veiklą arba elektros energijos pirkimo–pardavimo sutartį arba elektros energijos pirkimo–pardavimo ir persiuntimo paslaugos teikimo sutartį, nurodyti išmokėtas dalinio kompensavimo elektros energijos buitiniams vartotojams sumas, ir pateikti rašytinį reikalavimą grąžinti nurodytą

sumą į valstybės biudžetą. Nepriklausomam tiekėjui, nevykdančiam prisiimtų įsipareigojimų ir negrąžinus Vyriausybės įgaliotos institucijos pateiktame reikalavime nurodytos sumos per nurodytą terminą, Vyriausybės įgaliota institucija kreipiasi į teisimą Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso nustatyta tvarka su reikalavimu priteisti išmokėtų dalinio kompensavimo buitiniams vartotojams sumų kartu su apskaičiuotomis palūkanomis sumokėjimą į valstybės biudžetą.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai (jeigu rengiant įstatymo projektą toks vertinimas turi būti atliktas ir jo rezultatai nepateikiami atskiru dokumentu), galimos neigiamos priimto įstatymo pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta

Manytina, kad Įstatymų projektų nuostatos neturės reikšmingos įtakos nepriklausomų tiekėjų veiklai.

Energetikos ministerijos preliminariais skaičiavimais, pagal siūlomą reguliavimą, veikiančių nepriklausomų tiekėjų prievolių įvykdymo užtikrinimo suma svyruos tarp 2 000 eurų ir 15,4 mln. eurų, priklausomai nuo nepriklausomo tiekėjo dydžio (pagal turimą buitinių vartotojų skaičių). Prievolių įvykdymo užtikrinimo įmokos dydis nepriklausomiems tiekėjams kas mėnesį galėtų siekti maždaug nuo maždaug 80 eurų iki maždaug 600 tūkst. eurų, priklausomai nuo nepriklausomo tiekėjo dydžio (turimų buitinių vartotojų skaičiaus).

Suprantama, kad reikalaujamas prievolių įvykdymo užtikrinimas ir jos kas mėnesinės įmokos turės įtakos buitinių vartotojų galutinei kainai, tačiau nežymiai. Dėl to buitiniams vartotojams elektros energija gali pabrangti maždaug 0,0003–0,005 Eur/kWh (0,03–0,5 ct/kWh).

Renkantis kitas alternatyvas ir nustatant didesnes prievolių įvykdymo užtikrinimo sumas, jos galėtų siekti iki 1,66 mln. eurų mažesniems nepriklausomiems tiekėjams ir maždaug iki 219,3 mln. eurų patiems didžiausiems nepriklausomiems tiekėjams. Tokiais atvejais prievolių įvykdymo užtikrinimo įmoka mažiesiems nepriklausomiems tiekėjams galėtų siekti iki maždaug 9,3 tūkst. eurų, prievolių įvykdymo užtikrinimo suma didžiausiems nepriklausomiems tiekėjams galėtų siekti iki maždaug 8,8 mln. eurų. Renkantis kitas tokias alternatyvas, tai būtų nepagrįstai ir neproporcingai didelė finansinė našta ne tik mažiesiems nepriklausomiems tiekėjams, bet ir dideliems nepriklausomiems tiekėjams. Taip kiltų rizika, kad iš rinkos galėtų pasitraukti bent keli šiuo metu veikiantys mažiausi nepriklausomi tiekėjai.

Atsižvelgiant į pirmiau pateiktą informaciją, siūloma priemonė įvertinta ir parinkta itin kruopščiai, laikantis pozicijos, kad siūlomos priemonės neturėtų užkirsti kelio rinkoje jau veikiantiems dalyviams, taip pat neturėtų būti itin reikšminga kliūtis, siekiant pradėti vykdyti nepriklausomo tiekimo veiklą. Todėl, tikimasi, kad siūlomas reguliavimas neturės neigiamos įtakos nepriklausomų tiekėjų veiklai, neproporcingai nepabrangins elektros energijos kainų buitiniams vartotojams ir kartu užtikrins didesnę tokių vartotojų teisių ir teisėtų interesų apsaugą tais atvejais, kai nepriklausomas tiekėjas nebegali vykdyti savo prisiimtų įsipareigojimų. Tai leis vystyti elektros energijos rinkai, bus sugrąžintas pasitikėjimas nepriklausomų tiekėjų veikla, o elektros energiją buitiniams vartotojams teks patikimi nepriklausomi tiekėjai, už kurių veiklą rinkoje bus užtikrinama ir (ar) laiduojama.

Dėl laikino elektros energijos persiuntimo nutraukimo ir apribojimo reglamentavimo ir elektros energijos persiuntimo elektros tinklais atnaujinimo teisinio reglamentavimo pakeitimų priėmus EEĮ pakeitimo projektą neigiamų pasekmių nenumatoma.

6. Kokią įtaką priimtas įstatymas turės kriminogeninei situacijai, korupcijai
Priimti įstatymai neturės neigiamos įtakos kriminogeninei situacijai ir korupcijai.

7. Kaip įstatymo įgyvendinimas atsilieps verslo sąlygoms ir jo plėtrai

Įstatymų projektų poveikis nepriklausomų tiekėjų veiklai įvertintas šio aiškinamojo rašto 5 dalyje. Įstatymų pakeitimai neturės neigiamos įtakos nebutinių vartotojų veiklai, nes nepriklausomiems tiekėjams tiekiant elektros energiją nebutiniams vartotojams nebus reikalingas prievolių įvykdymo užtikrinimas.

Siūlomas reguliavimas turės teigiamą įtaką finansų įstaigų veiklai, kadangi leis atsirasti naujiems produktams (paslaugoms), kuriuos šie subjektai galės pasiūlyti (teikti) nepriklausomiems tiekėjams.

Laikino elektros energijos persiuntimo iš elektros tinklų nutraukimo ir apribojimo reglamentavimo pokyčiai ir jų įgyvendinimas turės teigiamą įtaką verslo sąlygoms Lietuvoje, kadangi bus aiškesnė ir skaidresnė nuostolių už nepersiųstą elektros energijos kiekį apskaičiavimo ir atlyginimo tvarka.

Patobulinus vartotojų elektros įrenginio prijungimo prie elektros tinklų kainodarą (EEĮ pakeitimo projekte dėstomo Elektros energetikos įstatymo 72¹ straipsnio 7 dalis), tais atvejais, kai bus siekiama užsitikrinti didesnio patikimumo aprūpinimą elektros energija, tinklų operatoriui teks padengti mažesnę dalį su prijungimu prie elektros tinklų susijusių sąnaudų. Sutaupyta lėšų dalis galės būti panaudota elektros tinklams modernizuoti, taip didinant elektros persiuntimo patikimumą ir sistemos atsparumą gamtiniams reiškiniams, dėl kurių nutrūksta elektros energijos tiekimas vartotojams. Siūlomų nuostatų praktinis įgyvendinimas turės teigiamą įtaką verslo Lietuvoje sąlygoms.

Verslo sąlygos ir plėtra pagerėtų neskirstant vartotojų į tris patikimumo kategorijas, tačiau kiekvienam verslo ar ūkio subjektui pačiam individualiai pagal poreikį pasirinkus rinkoje esančias reikiamas technines priemones ir (ar) sprendinius užsitikrinti didesnio patikimumo aprūpinimą elektros energija, kai tai reikalinga.

Naujas reglamentavimas sudarys galimybę (suteiks teisinės prielaidas) vartotojams kreiptis į tinklų operatorių dėl kompensacijos apskaičiavimo ir išmokėjimo tais atvejais, kai bus viršyta elektros energijos persiuntimo atnaujinimo trukmė.

8. Ar įstatymo projektas neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams

Įstatymų projektai neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams.

9. Įstatymo inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios

Priėmus Įstatymų projektus, nereikės priimti ar keisti kitų įstatymų, taip pat nereikės pripažinti teisės aktų netekusiais galios.

10. Ar įstatymo projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, o įstatymo projekto sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka

Įstatymų projektai parengti laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų.

11. Ar įstatymo projektas atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir Europos Sąjungos dokumentus

Įstatymų projektais reglamentuojami klausimai atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvenciją ir Europos Sąjungos teisės nuostatas.

12. Jeigu įstatymui įgyvendinti reikia įgyvendinamųjų teisės aktų, – kas ir kada juos turėtų priimti

Priėmus Įstatymų projektus, įstatymams įgyvendinti Vyriausybė, Energetikos ministerija ir VERT turės pakeisti įgyvendinamuosius teisės aktus:

1. Vyriausybė turės pakeisti Veiklos elektros energetikos sektoriuje leidimų išdavimo taisyklės, patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2019 m. rugpjūčio 7 d. nutarimu Nr. 829 „Dėl Veiklos elektros energetikos sektoriuje leidimų išdavimo taisyklių patvirtinimo“;

2. Vyriausybė turės pakeisti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000 m. gruodžio 15 d. nutarimą Nr. 1458 „Dėl Konkrečių valstybės rinkliavos dydžių sąrašo ir Valstybės rinkliavos mokėjimo ir grąžinimo taisyklių patvirtinimo“;

3. Vyriausybė ar jos įgaliota institucija turės patvirtinti nepriklausomų tiekėjų prievolių įvykdymo užtikrinimo tvarkos aprašą;

4. Energetikos ministras turės pakeisti:

4.1. Elektros energijos tiekimo ir naudojimo taisyklės, patvirtintas Lietuvos Respublikos energetikos ministro 2010 m. vasario 11 d. įsakymu Nr. 1-38 „Dėl Elektros energijos tiekimo ir naudojimo taisyklių patvirtinimo“;

4.2. Laikino elektros energijos persiuntimo nutraukimo siekiant užtikrinti visuomenės interesus sąlygų ir su tuo susijusių nuostolių apskaičiavimo ir atlyginimo tvarkos aprašą, patvirtintą Lietuvos Respublikos energetikos ministro 2010 m. balandžio 19 d. įsakymu Nr. 1-121 „Dėl Laikino elektros energijos persiuntimo nutraukimo siekiant užtikrinti visuomenės interesus sąlygos ir su tuo susijusių nuostolių apskaičiavimo ir atlyginimo tvarkos aprašo patvirtinimo“;

4.3. Elektros įrenginių įrengimo bendrąsias taisykles, patvirtintas Lietuvos Respublikos energetikos ministro 2012 m. vasario 3 d. įsakymu Nr. 1-22 „Dėl Elektros įrenginių įrengimo bendrųjų taisyklių patvirtinimo“;

4.4. Elektros energijos gamintojų ir vartotojų elektros įrenginių prijungimo prie elektros tinklų tvarkos aprašą, patvirtintą Lietuvos Respublikos energetikos ministro 2012 m. liepos 4 d. įsakymu Nr. 1-127 „Dėl Elektros energijos gamintojų ir vartotojų elektros įrenginių prijungimo prie elektros tinklų tvarkos aprašo patvirtinimo“;

4.5. Naujų buitinių vartotojų elektros įrenginių prijungimo prie elektros tinklų sutarčių standartinių sąlygų aprašą, patvirtintą Lietuvos Respublikos energetikos ministro 2010 m. spalio 6 d. įsakymu Nr. 1-280 „Dėl Naujų buitinių vartotojų elektros įrenginių prijungimo prie elektros tinklų sutarčių standartinių sąlygų aprašo patvirtinimo“;

4.6. Buitinių vartotojų su tiekėjais sudaromų elektros energijos pirkimo–pardavimo ir persiuntimo paslaugos teikimo sutarčių standartinių sąlygų aprašą, patvirtintą Lietuvos Respublikos energetikos ministro 2020 m. birželio 29 d. įsakymu Nr. 1-162 „Dėl Buitinių vartotojų su tiekėjais sudaromų elektros energijos pirkimo–pardavimo ir persiuntimo paslaugos teikimo sutarčių standartinių sąlygų aprašo patvirtinimo“.

5. VERT turės pakeisti ir patvirtinti:

5.1. Ūkio subjektų technologinio, finansinio ir vadybinio pajėgumo įvertinimo tvarkos aprašą, patvirtintą Valstybinės energetikos reguliavimo tarybos 2009 m. sausio 29 d. nutarimu Nr. O3-6 „Dėl Ūkio subjektų technologinio, finansinio ir vadybinio pajėgumo įvertinimo tvarkos aprašo patvirtinimo“;

5.2. Nepriklausomo tiekėjo veiklos rizikų valdymo gaires;

5.3. Elektros energijos įrenginių prijungimo prie elektros tinklų įkainių nustatymo metodiką, patvirtintą Valstybinės energetikos reguliavimo tarybos 2011 m. liepos 29 d. nutarimu Nr. O3-235 „Dėl Elektros energijos įrenginių prijungimo prie elektros tinklų įkainių nustatymo metodikos patvirtinimo“;

5.4. patvirtinti kompensacijos, kurią tinklų operatorius moka vartotojams tais atvejais, kai elektros energijos persiuntimas atnaujinamas per ilgesnį, nei šio įstatymo 72¹ straipsnio 1 ir (ar) 3 dalyse numatyta, laikotarpį, apskaičiavimo metodiką bei nustatyti maksimalų kompensacijos dydį.

13. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymui įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti

Įstatymų projektams įgyvendinti papildomų lėšų nereikės.

14. Įstatymo projekto rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados

Įstatymų projektų rengimo metu konsultuotasi su VERT, ESO ir LITGRID AB atstovais.

15. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia šiam projektui įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno „Eurovoc“ terminus, temas bei sritis

„Nepriklausomas tiekėjas“, „nepriklausomas elektros energijos tiekėjas“, „nepriklausomų tiekėjų licencijavimas“, „reikalavimai nepriklausomų tiekėjų veiklai“, „elektros energija“, „tinklų

naudotojai“, „laikinas elektros energijos persiuntimo nutraukimas“, „pagrįsti nuostoliai“, „elektros energijos persiuntimo atnaujinimas“.

16. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai

Nėra.

Energetikos ministerijos
Teisės ir personalo grupės patarėja
Dovilė Kavaliauskienė

2022-10-27

Energetikos viceministrė

Inga Zilienė

2022-10-27

Energetikos ministerijos
Teisės ir personalo grupės
kalbos redaktorė

Alėna Siniuvienė

2022-10-27

9Dum-
Energetikos ministerijos
Teisės ir personalo grupės
vyriausioji specialistė

Vaida Dumčiūtė

2022-10-27

Finansų ministrė

Gintarė Skaistė

2022-10-28

parašiusi Energetikos
ministerę